les, Xtus hic velut in typo videtur ostendere, voluisse Gentes ad fidem convertendas esse, quemadmodum eventus docuit.

Epilogus est Eglistae, hoc secundum signum esse, quod illic Xtus patraverit; quod scilicet, quod Xtus, ut supra quoque monuimus, opus, quod illic antea inceperat, perficere voluerit, et eo, quod jam in ipsum credere inceperant, in fide confirmare. Ipsum a. signum intueri primus quoque ut typum sanationis spiritualis per Xtum praestandae, qui morbos suorum auferre debebat Es: 53. et qui à vita dei alienati erant, illos voce sua vivificare, ut plenius videbitur cap: seq.

Caput V.

Hujus capitis sunt tres partes gratiores 1a. narrat miraculum sanati à Xto Hierosolymae hominis, qui 38. annis decubuerat usque ad v. 17. 2a. continet apologiam Xti, quae facti sui aequitatem et justitiam et personae suae dignitatem contra Judaeos tuetur usque ad v. 38. 3a. complectitur increpationem et admonitionem Judaeorum inde ad finem.

In prima parte miraculi illius recensetur 1. Occasio remotior quae erat festum aliquod Judaeorum, ad quod celebrandum ascenderat Jesus Hierosolymam v. 1.

2. locus Hierosolyma et specialius porticus quaedam, cuius describitur /a. situs ad portam pecuariam et prope piscinam Bethesda v. 2. /b. usus ut illic commorarentur aegroti usu aquarum Bethesdae sanari volentes, et eius aquae describitur α. efficacia ad sanandum aegrotos. β. modus et ratio sanationis v. 3 et 4.

3. persona in qua patratum miraculum, quae describitur à morbo et eius diuturnitate v. 5.

4.

Cap: 5.

4. Occaõ ꝓpior, xti ad eum locum accessꝰ, hoīs intuitꝰ, morbi cognīo, et desiderij recipiendi sanitatem in ægroto, eꝰq; de miseria sua et frustra q̄sito remedio q̄rela v. 6. et 7.

5. Miraculum ipsum: ubi indicatur 1. eꝰ caa et modꝰ, xtꝰ et verbum eꝰ. 2. ipsum miraculum. 3. eꝰ signum, sublaõ grabati 4. tps, sabbathum v. 8. et 9.

6. Scandalum q̄ inde accepunt Judæi ob ꝓfanaõem Sabbathi, ut putabant, et orta inde increpaõ sanati v. 10.

7. Apologia sanati se defendentis mandato eꝰ, à q̄ sanatus fuerat v. 11.

8. Judæorum inq̄sitio de hoc medio frustraneo ob ignorīam sanati et discessum Jesu v. 12 et 13.

9. xti ad sanatum sermo in tplo, q̄ ipsum commemoraõe beneficij et comminaõe majoris mali dehortatur à peccto v. 10.

10. Illiꝰ de Jesu sanitatis suæ Authore testium v. 15.

11. Orta inde Judæorum ꝑsecuõ et infesta cõ vam xti molimina ut violatoris sabbathi v. 16.

Secunda ꝑ pars hꝰ eptis continet apologiam xti cõ Judæos, q̄ ostendit se hoc facto n̄ violasse sabbathum.

Argtm q̄ hoc ꝓbat illud ē, q̄ sibi æq; sabbatho oꝑari liceat ac deo Patri, cum q̄ ipse oꝑetur, pari sc. authoritate et potentia v. 17.

Inde vero nova nata occaõ xtm calumniandi et ꝑstringendi ut blasphæmum; q̄ blasphemiam in duobꝰ hisce constituebant Judæi 1. q̄ Deum faceret s. vocaret Patrem suum ꝓprium. 2. q̄ se illi æq̄lem faceret.

Atq; inde nova q̄q; nata xti apologia, q̄ ꝓbat se jure Deum Prem suum vocasse, seq; illi æq̄lem fecisse, q̄ ꝓbat varijs argtis.

Primum

Primum inde desumit, q nil faciat à se ipso, sz ea tm, q̃ videat Prem facientem, qq ea similr faciat, idq juramento confirmat ℣. 19.

Ejus rei porro raõem ostendit, qa sc. Pr filium amet, et velit admiraõi ee p opa longe mxa ℣. 20. In q continet rdum argtm.

Qualia vero sint illa opa p q̃ admirabilis debeat fieri filius docet. St a. 1. resuscitaõ et vivificaõ; inq eo ẽ tertium argtm. 2. judicium, atq illic notare ẽ quartum argtm.

Horum porro opum finem spealis indicat, q ẽ, ut oes honorent filium qmdm Prem. Qui urget à connexõe honoris Pris et sui ℣. 23. q ẽ quintum argtm.

Honorem sibi debitum aq ac Pri spealis designat fidem et obediam sc. eqq ostendit tum utilitaem, tum neitatem ℣. 24. atq hoc sextum argtm.

Ut a. ostendat verbis suis fidem adhibendam ee et si obediam deberi denuo ostendit, qbus opibus authoritaem suam sit demonstraturus et dictis suis fidem facturus, idq brevi sc. p conversõem houm q̃ emblematice ppnr ℣. 25. atq hoc septimum argtm.

Ejusq raõem explicat et caam, qa accepit ptatem vam dandi et judicandi, qa filius hois sit ℣. 26 et 27. atq hoc octavũ argtm

Ne vero hoc opus nimis magnum putent docet se authoritaem suam aliqndo mxe pbaturum p resuscitaõem mortuorum ex sepulchris ℣. 28. q nonum argtm.

Et ultimum judicium eus ostendit modum et raõem ℣. 29. et 30. q decimum argtm.

Ne vero ipse solus de se testari videret pvocat ad aliorum testia ℣. 31. et seqq.

Primum

Primum ē Joāis, ss ꝑ se n̄ ἀξιόπιστον ℣. 33 et 34. secundum ē opum ℣. 36. Tertium Pris in Sera loquentis ℣. 37. Cap: 5.

Tandem seqt increpāo Judæorum, qbꝰ xtꝰ exprobrat 1. ignoriam et oblivōem verborum dei, q̄ pbat inde, q̄ ipsi nolint credere: Hoc vero 2. confirmat ꝑ opposiōem eꝰ, q̄ Sera de ipso testat et ipsorum incredulitāis et inobediæ ℣. 39. et 40. 3. ostendit ipsorum incredulitāem n̄ tollere suam gloām ℣. 41. 4. specialiꝰ indicat eām neglectꝰ et ignorāōis Seræ, atq; adeo incredulitāis defectum sc. amoris dei ℣. 42. Hoc pbat 5. eo, q̄ eum n̄ recipiant, q̄ veniat in nōe Pris, alium vero recipiant ℣. 43. deniq; 6. Ejusq; eām assignat ℣. 44. Et 7. Eos ad testium Mosis et eꝰ tribunal relegat, ubi damnent, qtqt xto n̄ credant ℣. 45. usq; ad finem.

Hæc vero nunc enucleanda erunt distinctiꝰ. Quod attinet ē primam partem, q̄ continet hriam miraculi à xto patrati, illic occurrit 1. Occāo remotior, q̄ ē festum aliq; Judæorum, ad q̄ xtꝰ celebrandum scdm legem ascendebat Hierosolymam. ℣. 1.

Quale illud festum fuerit, n̄ narrat Eglista: Quidam Pascha illgnt, distinctum ab eo, q̄ memoratum fuit cap: 2. et huc referenda putant verba cap: præcedentis ℣. 35. adeo ut hoc sit secundum pascha, eꝰ mentio fit in hria πολιτεία xti munere. Alij vero judicant, hoc ēē ꝑter morem et stylum Seræ, q̄ Paschatis festum soleat nōe suo insignire et ab alijs distinguere, neq; putant verba illa cap: 4. arguere illa q̄ illic memorant, contegisse ante Pascha. Imo colligendum putant ex serie hriæ festum Pentecostes illgndum ēē, qa cap: 4. narrat, qōo Jesꝰ post Pascha illud priꝰ

de

de q cap: 2. reversus fuerit è Judaea in Galilaeam, et inde nunc iterum in Judaeam ad festum q Pascha seqtr Pentecostes sc.

Qualecunq a. fuerit festum, Xtus secdm legem illud celebrare debuit et voluit, ut Israelita e. debuit leges Israelitis datas observare, et ita et oem justiam implere, Cpsertim qa oes leges ipsum respexerunt, oiaq festa in ipso habuerunt implementum, et umbra fuerunt eg, eg eps e in xto Col: 2: Et spealis ipse utiq fuit antetypus paschalis ipseq p effusoem Sp: S. exhibuit antitypum Pentecostes. Praeterea cum in festis fieret magnus houm concursus, occaoem se manifestandi Judaeis, qs tq pastor illorum, ut oves pditas qrere debebat.

N. 2. 2. locus patrati miraculi fuit Hierosolyma, et spealis porticus illa, ubi ad portam pecuariam s. ovium ppe Bethesdam decumbebat aegrotus ille.

Per προβατικὴν sc. πύλην ut legr apud LXX. Nehem: 3. N. 1. illgr, ut notat Ligtvotus, ea porta, q fuerit in muro Orientali ad latus tpli versus septentrionem, aliqntum distans ab angulo, q respexerit ortum brumalem.

Usum eg qdam fuisse putant hunc, ut q eam ducerentr oves sacrificijs destinatae.

Ad hanc portam fuisse dr stagnum v piscina Bethesda noe. Quod noen si plene scribatr erit Betgesda v gasda domus misericordiae, notum e. literam Π. à Graeci ubiq omitti. Itaq videtr commode rao istius nois peti ab usu quem Cpbebat aegrotis, qbus illic misericordia fiebat, qppe cum aq eg eent medicinales et à miseria liberarent. Originem aq stagni hus arcessit Ligtvotus ex fonte Siloae q alias Gihon dr 1. Reg: 1: 33. q secdm

ipsu

ipsum situ fuerit ppe murum urbis occidentalem, aliqntū distās ab angulo q respexit occasum hybernum, inde e aqs derivatas fuisse rivis in duas piscinas 2. Chron: 32: 30. qrum una supi-or, alia inferior appellata fuerit. de inferiori agi Es: 22: 9. q et piscina regis vocatr Nehem: 2: 14. et piscina Schela Nehem: 3: 15. juxta murum sc. Orientalem Zionis. Superiorem memorari Es: 36: 2. et stagnum vetus dici Es: 22: 11 à Josepho piscinam Salomonis juxta murum Orientalem urbis eis locum istum q vr Ophen, hancq eminenter piscinam Siloam vri à fonte suo Joh: 9: 7. et à primo Authore suo piscinam Salomonis, ab usu verò miraculosa sc: sanaoe Bethesda.

Cap: 5.

Sunt q eam servijsse putant lavandis victimis, sz hoc ex Scra pbari n pōe, oves vivas ablui debuisse, pbat idem Lightvotus: Intestina qdem lavabantr, sz in ipso tplo, loco ad id destinato. Probabilius E hoēs immundos illic fuisse lotos, et hunc eus fuisse ordinarium usum, extraordinarium medicinalem hunc.

Quinq porticus habuit, p qs qdam illgat quinq conclavia, ubi aegri morati fuerint. Alij verò censent fuisse introitus p quos descenderint immundi in aq ut abluerentr, et ubi deposuerint vestes, et posteà receperint. Imo qnq fuisse, qa forte fuerint distincta ista conclavia s. introitus sedm diversitaem immun-ditierum. Alij verò, fuisse qnq p numero laterum s. angulorū stagni. Proculd: et alia aedificia fuerunt in confinio, nam turris Siloae mentio fit V. 4.

In his E decumbebat multitudo aegrotorum, infirmorum, coe-corum, claudorum, aridorum exspectantium aq motum, q morbi singulatim enarrantr, qa mxe incurabiles huaa ope et arte. V: 3.

Rao a sanaōis describr, q facta fuerit movente aqm angelo, ita ut q primus intraverit post motum illum receperit sanitaem qcunq et morbo teneretr. V: 4.

An

An Angelus visibili specie apparuerit, an non, tacet Eglista. Probabilius est, illum ex ipso motu cognitum tantum fuisse, adeo ut extraordinarius ille motus arguerit Christiam angeli, quibus deus in extraordinarijs operibus solet uti: Imo videtur miraculum esse magis conspicuum esse hoc modo, quam si visibili specie apparuisset.

Motus vero hic factus fuisse dicitur κατὰ καιρὸν ϰ ὑ ita, ut quibusdam tantum temporibus incertis, ut statis temporibus fortè in festo, ut quidam putant, quae alijs probabilius videatur, non fuisse aquae motam stato tempore, quia alias illic non nisi eo tempore reperti fuissent aegroti cum tamen illi videantur illic diu decubuisse, exspectantes motum extraordinarium.

Efficacia denique aquae huic ab Angelo motae mixta tribuitur, quando dicitur, quod quis primus ingressus fuit, sanatus fuerit quicunque et morbo teneretur, adeo ut nullus morbus incurabilis fuerit, quae simul restringitur haec efficacia, dum is tantum sanatus dicitur quis primus ingressus fuerit, unde et confirmari videtur saepius et multis temporibus motam fuisse aquam, paucissimi alias sanati fuissent, et magnae inde oriri lites potuissent inter aegrotos.

Haec omnia arguunt sanationem hanc fuisse planè miraculosam. Miraculi indicia sunt, quod motus aquae huius esset planè extraordinarius ut ideo Angelo tributus fuerit. 2. quod sanatio facta fuit turbata et non tranquilla aquae, unde cognosci potuit motum fieri divinitus, neque ipsam aquam per se reddere vires. 3. quod omnia morborum gratia fuerint curata, cum aliàs, si vi physica sanatio facta fuisset, proculdubio quidam morbi tantum et non omnes curati fuissent. 4. quod unus tantum, et is quidem, qui primus ingrediebatur, sanatus fuerit, cum si vi physica sanatio procurata fuisset,

nil

nil eaa cogitari potest, cur n̄ plures sanati fuerint.

Hoc unum videtur hic difficultatem movere, q̄ hꝰ rei alias nulla mentio fiat, neq; à Scriptoribꝰ sacris, neq; à Josepho et Talmudicis, unde videtur colligi pōe, aquas has n̄ semp neq; diu admodum adeo salutares fuisse, ss forte tm̄ circa tpra xti ut ea raōe deꝰ voluerit tpꝰ illud p̄ alijs conspicuum ēē, et ajos Judaeorum erigere in exspectaōem tpris et adventꝰ Messiae, nam miracula, ut testantur Judaei, longo tpre jam desierunt, ut diu ante adventum Messiae, q. pscia dei et Schegina ita turbati fuerint. Quand Ei deꝰ iterum inci piebat in pplo sua miracula facere, signum ēē poterat, deum pplm suum singulari raōe graōsa pscia sua visitaturum.

Igr n̄ putamꝰ absq; raōe à nobis fieri, si eximium nobis hic typum pponi putemꝰ, eꝰ q circa illud tps futurum pmiserat deꝰ. Promiserat apiendum ēē fontem, q abluerentur impuritaēs iniqtates et pecca ppli sui Zach: 13. Promiserat illum, q morbos nros ferre et auferre debebat Es: 53. Promiserat ubiq; pastorem illum, q oves morbidas sit curaturꝰ etc. Ejꝰ hic eximiꝰ typꝰ conspicitur, et simul ostendr, q̄ raōe tanti beneficij participes fiamꝰ, sc. ubi illud ministerio Angelorum dei suppeditatum beneficium sine ulla mora et διαστολῇ amplectamur &c si ubi ministerio legatorum dei nobis annuntiatur salutaris graa et fons salutis manifestatur et apiatur, cor nrum n̄ induremꝰ, ss horam et tps salutis reverenter habeamꝰ, et fide ac humili obsequio fidei xtm et leges eꝰ recipiamꝰ, et ad ipsum cum anxio salutis desiderio, cum fame et siti justiae accedamꝰ et

in

Cap: 5.

in ipso reperiri desideremus, ut per ipsum à peccatis nostris et eorum reatu liberemur atque ita sanemur. Quod inde et confirmari videtur, quia Hierosolymis appropriatur hoc, ibi e fons salutis aperiri debebat, quando Christus pati idque extra portam, et efficacia mortis Christi tanta quoque est circa peccata, quanta huius aqua circa aegrotos, ut nullus morbus spiritualis ipsi sit incurabilis.

N: 5. Imprimis verò et singulariter hic nobis tantae aquae illius ab Angelo motu efficaciae exemplum contemplandum proponitur homo 38. annis infirmus s. aegrotus N. 5. et sequentibus. Quod proculdubio eo pertinet, ut pateat illius hominis morbum humana ope incurabilem fuisse, et aliis quoque multis notum, ut veritas miraculi inde constare potuerit.

N: 6. In illo uti miraculum patratum fuit, ita occasio eius propior fuit, quod Jesus eum decumbentem aspiceret et nosset cum jam longo tempore illic decubuisse, et ex ipso cognovisset, quod et sanari cupiat et omni ope necaria, atque adeò spe fere omni recuperandae sanitatis destitutus sit. Quod quando ad animum revocamus, inde 1. hoc flè manifestum fit huius hominis morbos eo pertinuisse, ut in illo manifestaretur gloria Christi, quemadmodum ita et Christus loquitur de eo, de quo legitur Joh: 9. nam Christus noverat jam illum diu illic decubuisse, atque adeo destinato consilio eo ad hunc hominem sanandum ivisse judicandus sit. Et ita omnia pertinent ad enarrandam Dei gloriam et illi subordinantur ipsum peccatum et per illud mortem et omnem miseriam Deus intrare in mundum sivit, ut per misericordiam in electis suis se admirabilem et gloriosum demonstraret per hominis liberationem, sanctificationem, justificationem, resuscitationem et aeternam glorificationem.

Quod vero quaerit an velit sanari, id proculdubio eo pertinet, ut hic nobis adumbretur, qualiter dispositus animus esse debeat, quod fiat par-

ticeps

ticeps salutaris grãæ, requi sc. verum desiderium salutis, famem et sitim justitiæ q̃rentem invenire, petenti dari, pulsanti aperiri et q̃ri deum ac xtm velle, velle ut trementes accedamus ad bonitatem ejus. Cap: 5.

Et huc ptinent, q ipse ægrotus cõfitetur se oĩ alia ope et spe destitutum ẽe, qmdm nemo grãæ pt fieri particeps, nĩ q afficiatur sensu miseriæ suæ, agnoscat et pfiteatur in nulla creãa, in nulla re peccorem psidium invenire põe ꝯ peccum et damnaõem, pterq in solo xti nõe, pter q nullum aliud ẽ in q oporteat nos servari Act: 4. ss q xtus tn ipse ad eum venit et desiderium hoc, hancq confessoem miseriæ elicit, id sane eo ptinet, ut doceatur xtm ad nos venire, ateq nos ad ipsum veniamus, neq nos illum cognoscere põe, nĩ se ipse manifestet, v̄ salutem in ipso desiderare, nĩ ipse pium salutis desiderium in nobis excitet, ipse e. convertere nos debet ut convertamur, ipse trahere ut veniamus et curramus, ut ab ipso sanemur et salvemur, qmdm pculd: hæc sanaõ miraculosa ipsa eo ptinuit, ut in eo tq. typo xtus demonstraret se eum ẽe, q morbos nros spuales auferat. X: 7.

Atq huc cum ipsum miraculum ptineat, illud ppius describr, eusq caã et modus. X: 8.

Ipsum miraculum Et patratum ẽ in restituõe sanitatis. Eam restituit illi Jesus, et verbo restituit, ut pateret inde n̄ fieri instauraõem virium p caas naales, ss vi dia eus, q dicebat, surge, atq adeo ut inde pateret Jesum illum ẽe, in q hoo sit, vivat et moveatur, illum, q, ut vidimus cap: 1: in initio fuit, apud deum et fuit ipse deus, et p quem verbo oĩa facta st, qq ut olim dixerat, sit terra, sit lux ea cum efficacia ut existeret terra et lux, ita nunc dicebat, surge, eo cum effu, ut sta-

tim

tim hoc ille fieret sang; Quod illi tam convenit pprie q vocat ea q n st ac si sint. Qmdm eodem mo viam suam exerit in restitutoe rectitudinis et sanctitatis p regraoem et continuatam sanctificaoem, qmdm in sequentibus videbitur, qndo examinabitur, qoo voce filij dei mortui in peccis, sint resuscitandi. V. 25.

V: 9. 10. Signum restitutae sanitatis fuit, q ex mandato xti tolleret grabatum et ambularet; quod pculd: tum ipsi aegroto, tum alijs qbus notum erat, evidens argtm fuit recupatae dia vi valetudinis, cum et vires pbaret, et in oium oculos incurreret, et pculd: eo fine et xtus hoc illi mandavit, psertim sabbatho, fuisse e. diem sabbathi, n sine caa annotat Eglista, hoc e. eo ptinebat, ut oes ope alias sabbatho illicito moverent ad inqrendum in caas eus, qmdm eventus comprobavit, n poterat e. n Judaeos offendere, q hunc hoem viderant sabbatho circumferre grabatum, unde illum monant sabbatho hoc n licere.

V: 11. Apologia sanati huc redit, se n facere hoc injussum, ss ex mandato eus, à q miraculose admodum sanatus fuerat, qoo tacite innuit, sibi utiqs n poe vitio verti, q obseqtur illi, in eus ptate vam et valetudinem suam ee, ipso expimento cognoverit, tam flle e. illi, si immorigerum se pbuisset, potuisset auferre vires q reddere, atq adeo postulare hoc aqtatem, ut hoc suum factum n reprehendant ss potius pbent et laudent.

V: 12. Hinc in eum inqrunt, q ipsi operis illius author fuerat V. 12. ss frustra, qa eum n noverant, et Jesus se subduxerat.

In qbus hoc manifestum e, Jesum hoc ipso ostendere voluisse appppinqre tps, q sabbathum et oes ceremoniae typicae abrogari debeant cum sabbatho juberet opus hoc fieri. Praeterea docuit

sabba-

Cap: 5.

sabbathum qq servire debere manifestandæ gloriæ suæ; Tum se
ee Dnum sabbathi, q ut observari voluerit sabbathum, et nullū
in eo opus fieri, ita jubere poit, ut in eo opus fiat, qmdm in se-
quentibus qq observat plenius. Porro docet eo ipso sabbathum
n excludere opa pietatis et charitatis; ptinebat e. hoc ad
pietatem, cum hoc ipso excitarent hoes ad inqrendum in eus
caas, et paulatim pducerent in cognioem Xti.

Xtus vero hic egit illud q ipsi conveniebat ut pmissa pphæ
et sacerdoti; ut pphæ misericors ee debebat et succurrere illis
qbus nulla alia subsidia parata erant, et quos ipse solus salvare
poterat, hinc hois od huaa ope destituti n misertus tm fuit,
ss et plus q ipse petere a desiderare poterat illi pstitit, ut
ea raoe agnosceret ab ipso et amaret et celebraret, qmdm ois
χάριτος finis e laus gloiæ ipsius et Patris Eph: 1.

In Judæis vero observari pt ingenium supstitiosorum houm
et hypocritarum. Supstitiosi n satis solent discernere verum à
falso et bonum à malo, atq hinc licita facere illicita, illicita
vicissim licita, ex mera προειρέσει et pversa sanctitatis
opioe, cum tn nulla vera pietas ee poet, q sit ἄλογος et n
supstruat cognoi vltais diæ, atq adeo judio certo post accu-
ratum examen in rerum caas, fines et differias, neq e. opa ex-
terna p se et simplr pnt constituere veram pietatem, adeo
ut q placere deo velit solo ope externo, is n satis ad aium
revocet deum in spu et veritate coli velle ut supra cap: 4.
locutus fuit Xtus. Hinc multi supstitiosi inr Judæos ita tenebant
religoe sabbathi ut n satis attenderent ad eus πνευματικὴν

δήλοσιν

δήλοβιν, neq satis distinguerent ea, q̄ fieri v̄ n̄ fieri debebāt sabbatho scdm legem pietatis erga deum et charitatis erga pxum atq ita supsio poterat eos facere partim crudeles adversus hoēs, partim impios q̄ deum, qmdm expia qq testatur, supstiosos crudeles n̄ raro ēe, hinc pmonet xtus futuros q opinaturi sint se deo gratum cultum pstare si occidant veros xtianos. Uti impietatis qq solet ēe mater, qndo eos, qrum ajos infecit, ita subjicit externis, ut veram pietatem negligant. Hypocritæ qq externis se commendare solent, et interim corda gerere oī impietate repleta, qmdm xtus ubiq exprobrat Pharisæis Matt: 15: 15. 23. capp: cum tn deus mxē cor requirat ut supra vidimus. Unde ē q in papatu qq multi hypocritæ externa veste, pfessione etc. se commendantes, interim oīs grīs scelera et flagitia patrent, et multi dum st supstiosi circa externa imo talia q hoūm nituntur mandatis, qle ē Ex: gr. n̄ edere die veneris carnem, n̄ abstinent interim à concupiscijs carnalibus.

Illi itaq reprehendebant q fiebat jussu xti, qa anteq reprehenderent, in satis in rei caās inqrebant, qmdm plerumq fieri solet, ut q̄ ignoramus, ea vituperemus vid: Judæ: v. 10. Ignoramus a. qa n̄ satis oīa examinamus, ss scdm pjudicia et speciem rerum externam judicamus, cavenda itaq pcipitia in judio et oīa exploranda st anteq judicemus.

Hoō hic nulla alia raōe se defendere poterat, q q jussus ab eo, à q sanatus fuerat, grabatum suum sabbatho portaret. Hoc necesse erat ut facti sui caām exponeret, n̄ debebant e. aliàs onera portari sabbatho Jer: 17: 21. neq ullum opus fieri

Exod:

Exod: 20. et decet creaam raoalem, ut q facit cum raoe et judio faciat, atq adeo facti sui raoes exponere poit, n sumus e. ἀνυπεύτενοι et nri juris, sz deo subsumus, ideoq n debemus nro arbitrio nrisq auspicijs vivere et agere, sz ex pscripto eus. Ita aequum e, ut qmdm postulat Aplus Petrus ut simus parati ad apologiam fidei nrae 1. Pet: 3: 15. ita parati simus ad apologiam factorum nrorum, haec vero apologia pculd: justa erat, qoo e. potuisset n obedire sine mxa ingratitudine et impietate illi, à q miraculose planè sanatus fuerat: Itaq in q conspicua erat dia potia, illi qq obedia debebat. Cap: 5.

Hinc & in eum inqrunt, q facti hus Author eet. Vix ignorare poterant Jesum Authorem eus ee, p illum e. miracula patrari in confesso erat, videntur & captasse occaoem Jesum calumniandi et psequendi ut sabbathi violatorem, cus odio jam anteà flagrabant, imprimis instinctu Pharisaeorum, Principum et doctorum suorum, ut supra qq observavimus. Itaq ptextum qrunt consilijs malis, qmdm et plerumq pessimis factis impij ptexere pietatem et religoem solent. Alias aequum erat ut inqrerent in facti hus Authorem, hoc e. decet creaam raoalem rerum nosse caas velle, sz finis pius ee debet, et inqsitio haec ex pijs cais pficisci rerum itaq discrimen faciunt fines, quos quisq sibi pponit.

Ipse vero ignorabat xtm et xtus se subduxerat, pculd: justis de cais, ut interim locus daret examini, qmdm ipse deus saepè se occultat et verbum suum occultat ut excitet studium houm; Voluit & Jesus ut n tam psonam suam nossent ex externa spce q ex opibus, et ut loqtur in sequentibus pp opa crederent. Et huic V: 13.

hoi

hoi noluit se plenius revelare, ss beneficium ajo pensitari, ut inde qs quantusqs sit eius Author cognosceret. Obediebat & illi, quem ndum satis distinctè noverat, qa hoc saltem noverat illi q tanta pstare poet, obediendum ee, adeo ut indè pateat sufficere inrdum ut sciamus Deo obediendū ee pp mandatum ipsius, etsi n oes mandati illius raoes cognoscamus, et fieri poe ut deo obediant ee q n satis accuratè Deum noscant, moo in gre sciant deo se debere obsequum qq nq justū et pium ee poit negligere occaoes Deum v xtm plenius cognoscendi.

V: 14. Quanq vero xtus ad tps se subduxisset, dein tn se iterū manifestavit, qndo cum repit in tplo V. 14. Cur in tplo fuerit n memorat Eglista, n e dubium qm illic fuerit cum ad payenda ordinaria sacra scdm legem, tum imprimis ut gratitudinē testaretur p tanto beneficio divinitus in se collato. Qdo explo suo docet deo p oibus bonis graas deberi, utpote à q oe bonū donum coelitus descendit, et simul gratitudinis normam ee mandatum dei, q in tplo suo gloosus apparere et agnoscit volebat. Et in tplo ille xtm et xtus illum repit, cum tplm et oia in tplo et eo ptinerent, ut pfigurarent xtm eusq gloam officia et beneficia et gratitudinem debitam p liberaoe ab ipso pstita. Illic & xtus plenius innotescere illi voluit, ut sciret, se plenius gloam suam innotescere velle p ea, qrum in tplo conspicuos ee typos volebat, seq inveniri velle ab ijs, q ipsum qrant in tplo suo x in ijs p q implevit figuras tpli.

Et hic mxe demonstravit se ee peccorum liberatorem et miserorum sospitatorem, qndo majus in ipsum beneficium conferre voluit q q antea contulerat, antea e. morbum epris

abstu-

abstulerat, nunc ãjum sanare studet, dum eum hortatur, ne amplius peccet, ne peius qd illi eveniat, ostendens magis hoc curandum ẽe nobis ut à peccis liberemur, q ut liberemur à qcunqs et alio malo, cum oĩa mala fiant bona, illi q deum amat et verè resipiscit, oĩa bona ꝯ mala illi q deum ñ amat nullum e. bonum terrestre, eprale et tprale ẽ p se bonum, nullum eprale et terrestre malum p se malum si qs possideat totum mundum et ãjæ jacturam faciat, hoc oẽ nihil illi pderit, qa hoc ad redemptoẽm ãjæ ñ sufficiunt ut docet xtus: si qs ꝯ miserrimus sit in hoc mundo et interim amicus dei, illi oĩa cooperantur in bonum, et illius hoĩs exitus felix. ẽ. In spẽe eo docet xtus beneficia dei eo ptinere, ut nos pmoveant ad resipisciam et veram gratitudinem, secus nos ipsos nobis accumulare iram in diem iræ et justi judij dei Rom: 2: 4. et sqq. Et hoc innuit, qndo pejora comminatur ñi resipiscat, docens peccum mereri iram dei et ẽe caam oĩs mali oĩsqs afflictoĩs, uti Aplus qqs innuit Rom: 5. q p peccum mors, atqs ita simul oĩa mala epris qqs in mundum introiverint et 1. Cor: 11. docet indè ẽe, q multi ægri sint, qa indignè utantur sacra coena. sz pterea et hoc docet eo ipso xtus peccoribus majora mala exspectanda ẽe q 38. annorum morbum, q majora mala st in hac vã indurão in pecco, traditio in mentem reprobam, et post hanc vãm æã condemnão et sensus iræ diæ, quem Scrã exprimit p vermem q ñ moriatur et ignem q ñ exstinguatur, multisqs alijs emphaticis vocibus.

Ita ꝯ q antea innotuit ægroto huic xtus miraculoso ppe, nunc se manifestat illi salutari institutoe, atqs ita ille xtm jam plenius

Cap: 5.

N: 15.

plenius cognitum indicat Judaeis tq. Authorem recuperatae valetudinis, tum operis illius quod sabbatho ille peregerat.

Quo ajo non dr quidem, sed tn aequum est, ut bono et pio ajo illud hoem hunc fecisse judicemus, ut sc. inde constaret non tm quod Jesus talia patraret, sed ut cum ipso quoque convincantur Jesum esse xtm. Et sane hoc est officium nrum celebrare opa dei, et pp ea deum, nam utique quod deus fecit vel in naa vel in graa, eo pertinent ut enarrent gloam dei, et inde cognoscatur tum aa eus potia ac divinitas, tum graa ac misericordia. Itaque eo fine illa nos contemplari magnalia dei et alijs ad laudem dei enarrare debemus, opa e. laudare et non opificem est eus gloam abnegare; Itaque qs tot tantaque opa in naa et graa patraverit, qs sit fons oium bonorum, à quo habeamus oia, id inquirere et quando cognovimus, manifestare ad laudem eus debemus.

V: 16. Sed aliter res cecidit, quod e. Judaeos convincere de xti dignitate debebat, hoc odium eus in ipsis excitat, hanc e. ob caam ipsum persequebantur ad mortem usque ut violatorem sabbathi V. 16.

Ita fit saepe, ut quae fiunt à nobis ad gloam dei ajo pio, ea houm perversitas malè inrptatur et faciat persecuois caam et calumniae. Oritur hoc tum ab ignoria hois, tum à perversitate cordis ipsius. Ignoria facit ut res in vera sua naa non cognoscatur et justo ptio aestimetur: perversitas cordis, ut judicet hoo ex affectibus, amore, odio, ira et quae sunt plures id genus caae hois judicium corrumpentes; Et hic quoque illud obtinet, quod Philosophi dicunt, quilibet rem recipi ad modum recipientis, hinc fit ut quod sua naa debebat esse odor vae, fiat odor mortis, et lex ac dra, quae sua naa est ad vam, sit ad mortem. Qua in re solari nos debet testium bonae consciae coram deo, si dicere poimus minimum nobis esse judicari ab huao die, et si opa nra

et

Cap: 5.

et sermones fiant occaõ calumniæ et psecuõis, si sciamus id fieri iniqtate et perversitaẽ hoũm n̄ nr̄a culpa; et cum ipse salvator n̄ potuerit evitare q minus ipsius dicta et facta eẽnt calumniæ obnoxia, qs sibi polliceri audeat oĩa sua dicta et facta fore ab his malis libera, illum e. psequebantur Judæi ad mortem ut violatorem sabbathi, q q mxe ipse sanctificabat. Itaq bonum ipsius opus psequebantur Judæi, ut oĩ tpre idem fatum fuit dplorum xti, qbus pdixerat magister ipsorum fore ut q ipsos sint occisuri, sint opinaturi se gratum deo cultum pstare; Et notum ẽ qd Aplis et posteà xtianis evenerit, et qõ tum Judæi tum Gentiles ipsorum dicta et facta sinistrè inrptati fuerint, ut deceptor dicebat Paulus, sz tñ verax. Ita xtiani à Gentilibus traducebantur tq incæstuosi et impuri q nocte convenirent ad pagenda sacra, cum de die n̄ liceret, et q̄ similia narrat historia.

Caã hus rei facilè notari pt ex ipsa hac hria: Hi q psequebantur xtm pp illud factum, neq tm tpris sibi sumunt, ut anteq judicent, examinent opus v̄ opis circumstiãs, v̄ audiant xtm ut conoscant qs sit, q̄q authoritaẽ hæc faciat, sz sequuntur pjudiã sua, et sedm ea pcipitanter judicant hunc violatorem sabbathi ẽe, n̄ examinantes q̄s ob caãs ipse aliter jusserit ac lex, uti sæpius hanc ob caãm xtm calumniati et psecuti fuerunt uti videre ẽ Matt: 12: 1 et 10. Luc: 3: 11. n̄ cogitantes n̄ põe utiq violari sabbatum sanaõe hoĩs miraculosa, cum utiq ẽt liceret sabbatho asinũ ex puteo extrahere, magis ẽ licitum erat hoẽm sanare; pmus e. huc illud Pauli transferre, an deo asinæ curæ st et n̄ magis hoẽs. Præterea utiq sabbatho ideo opa n̄ debebant fieri qa erant impura, ut ostenderet deum p ea n̄ põe sanctificari, et ut simul scaret

deum

deum hoem ab ijs sanctificaturum et purificaturum ut dr Exod: 31. et Ezech: 20. Itaq; p ea opa p q deus sanctificabat et glorificabat n violabat sabbathum. deniq; n cogitabant Jesum ee dnum sabbathi, q aliqties ille inculcat, hinc dum reverent legem de sabbatho contemnunt legislatorem, ob eus authoritaem lex obligabat, eodem mo uti fit qq in papatu, ubi, q sibi tribuit vicariatum Xti et suam authoritaem tuet authoritae Xti, pseqt eos q magis reverent legislatorem Xtm q ipsum.

Itaq ex his discere e, judeo discreois opus ee et sensum verborum dei inqrendum ee, et ad oes circumstias attendendum, ne externa verborum spees nos decipiat, et nos pcipitantes judeum aberramus à legis et verborum dei sensu, eo sensu dicere et liceat literam occidere.

V: 17. Xtus itaq à se amolit hanc calumniam et pbat se n violasse sabbathum, atq haec e altera pars hus cptis, continens Xti apologiam

Argtm q pbat se n violasse sabbathum hunc hoem sanando et jubendo ut tolleret grabatum suum, inde petit, q sit dei filius, et eadem cum ipso opa faciat, adeo ut ob ea opa, q ipse sabbatho faciat cum Patre suo, utut pater suus n poit haberi p violatore sabbathi.

Argti illius vis flè patet, nemo e. e, q in dubium vocet, qn deo Pri liceat oi die et et sabbatho opari. Itaq seqt filio qq licere aeq sabbatho opari, si ille eadem opet q Pater opat, atq adeo ipsius opa sint Pris opa. Imo opibus à deo mandatis n violari sabbathum manifestum e, cum deus sit dnus sabbathi, eadem authoritae et jure, q mandaverat ne fieret opus die sabbathi, jubere qq poterat ut fieret, et ut noluerat ullum opus fieri sabbatho

ut

Cap: 5.

ut ostenderet se ee deum ipsorum et sanctificatorem, ita et agere et mandare opa talia poterat, qbus se demonstraret deum et sanctificatorem ipsorum. Itaq multo magis is pt opari die sabbathi, q unam habet cum Patre a ea psona deitais, q Pater vr naam, vltaem et potiam, qlis e ea psona q filius vocatr. Itaq eo res redit se n violasse sabbathum tum sanando aegrotum, tum jubendo ut tolleret grabatum, qa sit filius dei, et Patris opa sint opa sua, sua opa vicissim Patris opa.

Quod ut recte illgamus oino necesse e, ut recte illgamus q eo scetr, q xtus se vocat dei filium, et deum Patrem suum. Itaq notandum e noen filij dei ee noen Messiae, q filius dei, et cui deus in Patrem futurus erat ψ. 2: et 2. Sam: 7. Hinc alias qqs germe Jehovae vocatr, atq inde e, q in Scris N. T. alternent noia filius dei, Messias, rex Israel et vid: Matt: 16: 16. 26: 83. Joh: 1: 50. 11: 27. 20: 31. Itaq Messias debebat ee filius dei, et idem erat si pbaret xtus se ee filium dei, et idem erat si pbaret xtus se ee filium dei ac si pbaret se ee Messiam idem vicissim pbare se ee Messiam ac pbari se ee filium dei, unde recte notavit Cl: Cocceius fndtm hus demonstraois ee q recte agat Messias s. filius dei qcunqs agat, atq adeo reprehendi nequeat q opetr sabbatho. Et Venerandus Beza qqs observavit in hisce sermonibus debere pro subto haberi totam psonam ut nec dia nec hua naa seorsim ss conjunctim et tn distincte considerentr ad ψ. 19. Et ad ψ. 28. notat xtm in oibus istis sermonibus aam suam hypostasin n p se ss carne indutam considerare, sic tn ut paulatim Judaeos nil aliud q hoem ipsum ee ~~considerantes~~ arbitrantes, ad illgndum q in ipso erat invisibile ex virtute plane dia et αὐτοκρα-

τορικη

τοριχὴ in ipsis dictis et factis manifeste elucescente, alliciat videlicet Judaeorum captui sese accommodans. Et ita vox illa filij dei totam psonam Messiae notat θεάνθρωπον sc. ita tn, ut mxe respiciat diam naam ut fndtm hs denoiaois, ss tn n p se ut audivimus Bezam loquentem, ss et carne indutam. Igi etsi hoc in loco examinare nolimus an diae naae respu ob graoem aliq hyp physicam prima psona Pater et 2da filius vocetur, hoc saltem certum nobis videtur, hic illud ~~[illegible]~~ nois toti psonae tribui qt. constat ex dia et huaa naa, cum pdicata oia talia sint ut neq naae diae seorsim neq huaae seorsum, ss in una psona unitis conveniant; Et ubi mxae st raoes, qbus demonstrari pt optime θεάνθρωπον filium dei vocari, qa q e θεάνθρωπος, habet eandem cum Patre s. prima psona naam, ita q ut deus in carne manifestatur et ea agit et loqtur in carne illa, q deo agere et loq convenit, et a ni illi q deus qq verus e, eo ipso e deitatis visibilis qdam imago, ita ut q ipsum videat, Patrem videat, psentim si id fiat scdm certam oeconomiam, in q prima psona tribuatur 2dam mittere et 2. qdem in forma humeliori, tum vero eus gloam demonstrare et manifestare, q sit θεάνθρωπος s. filius dei atq adeo demonstrando illum q. grare nam demonstrao p q respu houm agnoscitur ee filius dei sive θεάνθρωπος e grao filij, cum p eam filius dei respu houm fiat, eo ipso q talis demonstrao et hic xtm qndo se vocat filium dei, considerandum ee ut θεάνθρωπον ut Messiam cum relaoe ad Oeconomiam et officium Mediatorium, atq adeo ad pactum cum Pre, manifestandum e ex pdicatis, uti patet ex eo, q utiq ea actio q erat occao calumniae et psecuois Judaeorum, sit totius

psonae

Cap: 5.

psonæ, sit eq quem ipsi videbant qqs et audiebant et q se ℣. 27. qqs vocat filium hois: Ita q dr ℣. 20. q Pr filio monstret q faciat, et talia opa ipsi monstret q mirari ipsi debeant, id utiqs ptinet ad ea opa Oeconomica q dein recenset ℣. 21. et sqq. ut st resuscitao mortuorum et vivificao et judium universale, hæc e. opa Xto conveniunt q Mediatori ut ipse disertè testatr ℣. 27. Et missio, eq fit mentio ℣. 23, 24, 30, 36, 37, 38. docet hic filium dei considerandum ee raoe Oeconomiæ, atq adeo pdicata in relaoe ad illam consideranda ee. Imo q dr Patrē amare filium et velle ut oes honorent filium qmdm Patrem à q missq sit, id utiqs scat, q is q fuerat in forma dei et se ipsū exinaniverat sit ita superexaltandq, ut oes agnoscant ipsum ee Dnum ad gloam Pris Phil: 2. 6. Præterea qndo ad pbandū se ee filium dei pvocat ad testcum Joais ℣. 33. scat se qndo se dicat filium dei, nil aliud dicere q q Joaes dixerat sc. se ee Messiam de q Scræ testentr. Uno verbo, q hic et ubiqs de filio dei dicuntr, utiqs dicuntr de Xto θεανθρώπω, de tota psona constante dea et huaa naa inter se unitis.

Hoc E fndto si reliq supstruantr flē patebit vis argtorū Xti et pbabitr q pbandum erat sc. hunc Jesum ee verum Messiam, et Messiam ita ut sit verè dei filiq, ita dei filiq ut eandem habeat cum Patre naam, idem cum ipso opetr ss moo convenienti officio Messiæ, atq ita Oeconomiæ trium psonarum. Quando E dicit ℣. 17. Pater meq opatr adhuc et ego opor, hoc ex sequentibq q sit, n minq q ex dictis flē patet sc. q q opabatr ipse Jesq inq, de eo e. hic agr, ea opetr eadem potia, eadem ptate ac jure, q opetr Pater,

neqs

neq adeo magis se ppeà q opetr sabbatho, vitupari poe, q vitu-
pari poat Pater, q sabbatho opetr. Itaq conjungit se Patri, ut
q opetr cum Patre et scdm vltaem Patris ut docent sequentia.
Itaq duo requrunt ad id, et ut habeat eandem cum Pre potiam
ac virtutem, et ut inter Patrem et filium sit certum consiliū
scdm q opetr filius scdm vltaem Patris, Pater vicissim scdm vltaem
filij. Naa E et potia communis e fndtm opum, q Pater et filius
cum Patre, et simlr ac Pater opatr. Sz Oeconomia et consilium
inter utrumq norma opum, scdm q opatr et Pater et filius. Itaq
si verborum horum Emphasin accuratius examinamus, verba hunc
habent sensum, Patrem inde à principio mundi hucusq opari;
Patrem jure facere qcqd faciat, simlr filium. Itaq si agnoscant
n tm Patrem inde à principio mundi opatum fuisse, sz et filium
Fli ipsos agnituros sibi jus ee et opari sabbatho, et alijs ut la-
borent Pcipe. Itaq n obscurè Xtus hic idem docet q supra cap: 1.
docuerat Joaes, sc. q in initio fuerit λόγος et fuerit apud deum,
imo deus, q oia p ipsum facta sint et nihil sine ipso, et q q fece-
rit eadem adhuc portet verbo potiae suae, atq adeo q quem nunc
videant carne indutum, is simul sit Creator et Conservator
coeli et terrae et oium q in ijs: Imo q q opa unq facta sint
à deo, indè ab initio sub pmissoe et sub lege, ea oia ipse opatus
qqs fuerit, se e. ee Angelum illum, q inde ab initio huc usq neq
in obscuro locutus, neq in obscuro opatus fuerit, seq adeo ee Angelū
illum, q debebat ad tplm suum venire in pplo manifestari et opa
dia facere, et inde cognoscerent se ee Messiam, et Messiam n ee
hoem, sz Angelum illum, q Jehova vocatus fuerit, et q ut Jehova opa-
tus fuerit inde ab initio, et adhuc opetr, atq adeo n tm hoo sz
et

et deus sit, aeque ac Pater, atque ita Sabbathi dnus nulli reprehensioni obnoxius.

Cap: 5.

Judaei facilè allegebant Xtm hac ratione non tm se haberi velle pro dei filio proprio, sed et Patri aequalem facere v. 18. quod ita recenset Eglista, ut pateat hunc fuisse verborum Xti sensum verum, adeo ut Judaei non malè hoc inde collegerint, et tota demonstratio eo pertinet ut probetur hoc Xtm vere dixisse, quod Judaei illum dixisse istis verbis judicabant, alias refelli debuisset sinistra haec verborum Xti interpretatio; Indè itaque confirmatur, quod diximus Xtm illis verbis superioribus scilicet se operari eadem potentia cum Patre, cum quod habeat eandem naturam, et operari ea secundum certum consilium et oeconomiam, atque adeo se non tm esse dei proprium filium, quod eo modo sit fit filius ut nemo alius, sed et se ita esse proprium dei filium, ut sit deo aequalis x verus quoque deus, quemadmodum illud esse ἴσον θεῷ explicatur necessario ex loco noto Phil: 2: 6. et sqq. Hoc itaque blasphemum judicabant Judaei, hacque de causa magis quod quod sabbathum violasset, occidere eum conabantur.

v: 18.

Non poterat hoc Judaeis blasphemum videri quod quod Messia haberi volebat, haberi quoque pro proprio dei filio vellet, quod eo modo sit filius dei ut nemo alius, hoc e. noverant ex prophetiis Messiam fore proprium dei filium, uti supra visum est, unde alternant voces illae filius dei et Messias vel rex Israelis, neque cogitare poterant Messiam non esse proprium dei filium, cum uti non nisi unicus Messias futurus erat, ita hoc sensu non nisi unicus dei filius, atque adeo dei filius proprius. sed illi tn hoc esse in mero homine verum futurum arbitrabantur et hinc plerique exspectabant Messiam quod non nisi homo esset, dignitate licet ut et authoritate alijs major, rex quippe et dnus mxus futurus. sed hoc illos offendebat, quod se faceret ἴσον τῷ θεῷ aequalem deo, et quod cum esset nuper

demum

demum natus, tn de se affirmaret, q qmdm inde ab initio mundi hucusq Pater opetr, ita et ipse opetr, et eandem sibi potiam hac raoe eadem opa eandem ptatem tribueret, atq ita se unum cum Patre faceret et naa et opibus, atq aqlem.

Hoc E illud e q in sequentibus pbat xtus, q jure se dei filium faciat, eademq q Pater opatus fuerit et opetr hucusq ipse opatus fuerit et opetr, atq adeo deo aqlis sit.

Argtm E inde sumit, q filius n poet à se ipso qcq facere, ni q videat Patrem facientem, et q q Pater faciat ea ipse simlr faciat: Cujus rei hanc raoem dat, q Pater amet filium et oia ipsi monstret q faciat, et majora opa monstraturus sit ut admirentr.

V: 19. Thesin E q pposuerat V. 17. exponit V. 19. et velut jure jurando confirmat, ita e. explicat illud q dixerat, Patrem opari hucusq et se opari ut ostendat neq se sine Patre neq Patrem sine se opari, ita tn ut in mo opandi et scdm Oeconomiam opum Patri primae conveniant, dicit e. filium n poe à se ipso qcq opari ni q viderit Patrem opantem, et ea q Pater faciat, filium simlr facere.

Quae recte illgemus si id ajo retineamus q supra monuimus, totu xtm hic loq x ἀνάνθρωπον et utramq naam hic considerandam, ut st conjunctae ad pficiendum opus mediatorium scdm Oeconomiam psonarum dearum, ita ut eadem naa et potia in Patre et filio sit fndtm tum Oeconomiae, tum opum Oeconomicorum, ss ipsa Oeconomia norma scdm q opetr Pater et filius.

Quando itaq Jesus dicit filium n facere à se ipso qcq ni quod viderit Patrem facientem, id duplici mo illgi pt et debet, 1. q

pp

Cap: 5.

1. q pp eandem cum Patre naam et arctissam atq essialem con-
junctoem et unitatem fieri n poit, ut v Pater sine filio, v filius
sine Patre opet, q indè patet, qa verbis sequentibus docet
se ita à se ipso n opari, ut q ea q Pater faciat, simlr fa-
ciat, q falsissm eet, si n opa, q deo Patri tribuunt, ipsi
cum Pre communia sint et qdem sine exceptoe, nulla e.
hic comparet, adeo ut ipse ppà et judicari debeat et cre-
asse, q Pater dr creasse et conservare q Pater dr conserva-
re, et miracula patrasse, q Pater legr patrasse, uti haec
opa filio qqs tribuunt ut visum e in supioribus.

Haec a opa q deo ut dia tribuunt n deo n conveniunt
et blasphemus eet, q ea se simlr facere affirmaret vid: Ψ:
86: 8 — 10. Non pnt e opa illi cum Pre ee communia, ut
q Pater facit, ipse simlr faciat, ni unà cum Pre sit verus
deus in commuoe eusdem naae, ita ut verba illa n pnt à
se facere, n scent, q n habeat à se v jus v vires opandi, ut
Socinianí volunt, ss q n poit seorsum et ppria qdam vltae
à vltae Pris distincta opari, n q n phrasis ἀπ' ἑαυτοῦ
id aliqndo notet, q illi volunt, ss q verborum hoc loco con-
textus impediat ita explicare psertim, postq dixerat v. 17.
Prem opari et se opari hucusq v indè à principio, et opa q
in sequentibus sibi tribuit, n conveniunt ni vero deo, neq
adeo filio cum Pre communia ee pnt ni pp commuoem eusdem
naae et potiae. Itaq flè patet, hic qndo dr illum opari nihil
à se ni q Prem videat facientem, verba illa ἐαν μὴ n ee
exceptiva, ss declarativa, et hoc scare q communi consilio

cum

cum Pre faciat, q faciat, illud e. notant verba, q viderit Patrem facientem, ijs e. notat, q Pater nihil faciat n conscio filio, et nil porro faciat n cooperante filio, qa dr filium eadem, q notandum e, q videat Prem facientem simlr facere, q dici n poet, ni eadem opa q Pri tribuunt, filio qqs tribuenda sint. Et flē patet verba ista innuere istam pfectissimam psonarum dnarum ἐμπεριχόρησιν, q una e in alia et opat in alia, et oes communi consilio et potia opant, q oe nitit commuoe egdem naae, inde e, q una n poit opari ut neq ee sine alia neq alr opari q alia. Sz 2. qqs verba haec respiciunt Oeconomiam et consilium ac pactum inter dias psonas, vi eg Pr ubiq ut deg ppnr, qa jus deitatis asserit, filig vero tq. Mediator repsentat nobis, ut q acceperit à Patre mandatum faciendi et patiendi ea, q ad opg mediatorium pficiendum requirebant, atqs ita si spectemg hic naā dnam, put in Jesu cum huaa e conjuncta, ut spectari debet, ita Oeconomice 2da deitatis psona minor e prima Scrae stylo, et Messias nil utiq, qt. à deo mitti debebat, q Xtg saepig inculcat in hoc cpte et ubiq alias, nil utiq debebat a. poterat facere alr, q scdm vltaem Patris et scdm consilium ac pactum cum Patre de redemptoe huai gris. Et huic Oeconomiae convenienter oia opa q Patri tribuunt, simlr filio tribuunt, ipsa opa creaois, conservaois, regraois, sanctificaois justificaois, glorificaois, resuscitaois et supremi judij ut docent sequentia, nam haec oia opa ipsa qqs creao et conservao rerū

utiq

atiq subordinata st consilio grae, atq ita Oeconomiae trium
psonarum, unde oia dnr ex Deo Patre p filium dnum J. xtm Cap: 5.
1. Cor: 8: 6. coll: Rom: 11: 36. q vero oia opa q cum Patre
filiq dr facere et simlr ac Pater facere ad oeconomiam istā
respum habeant et illi subordinari debeant, id tota Scra abun-
dè docet, neq in disputaoem inter Orthodoxos trahitr a ab
Adversarijs trahi pt. Igr servato ordine oeconomico q ē inter
Patrem et filium, eadem opa facit et Pater et filiq, ss cum alia
relaoe Pater, cum alia filiq, ita ut filiq eatenq Patrem
imitetr, illiq se conformet uti sequentia clariq ostendent.

Nam V. 20. expnr rao et modq hq opaois filij cum Patre et V: 20.
scdm vltaem Patris, q ē, q Pater filio monstret q facit, qa
amat filium. Duo illa monstrare et videre relativa st, et se
mutuo explicant, nam qndo Pater filio dr monstrare q facit,
eo ipso scatr qdem, q q Pater facit, ea faciat conscio filio pp
unitaem essiae ad q hoc pt et debet θεοπρεπῶς referri q
ἀνθρωποπατῶς hic dr vocabulis desumptis ab eo q inter hoes
fit inr Patrem et filium, ss tn simul innuitr Patrem filio
opa ista dare pagenda, qmdm in sequentibq loqtr vid: V. 22,
27, 30, 36. imprimis qa sc. scdm oeconomiam à Patre accepit
mandatum faciendi istiqmodi opa, unde ut antea notavimq
p filium et ex Patre fieri dicuntr stylo Scrae, fiunt e. haec scdm
consilium illud et pactum, q intercessit inr Patrem et filiū,
alias vix sensu commodo dici poet, Patrem ea filio monstrare
q pp unitatem essiae naalr et necario aeq novit ac Pater: Atq
etsi ἀνθρωποπατῶς haec dici point et θεοπρεπῶς explicari,
patet tn id eo moo hic qq dici, ut hic innuatr talis relao,

qlis

qlis ē inter mittentem et missum, uti ℣. 30. id explicat. Et hꝰ raō assignat, amor sc. Patris erga filium. Deo eo locuti qqꝫ fuimꝰ cap: 3: 35. unde patet hunc amorem duplici raōe spectari pōe, partim qt. oritur ex commuōe eꝰdem naā inr̄ psonas dīas, partim et imprimis considerari debere habita raōe oeconomiæ et manifestaōis glōæ filij, hoc ē dei in carne manifestati, uti id explicat ℣. 23. nam utiqꝫ is q amari hic dr̄ ē J. xtꝰ θεάνθρωπος, neqꝫ aliud qd hic affirmat, q q affirmat Matt: 3: 17. et Matt: 17: 5. ubi pculd: id referri debet ad eum q baptizabat, q audiri debebat, de q deꝰ dicebat ἐν ὦ εὐδόκηβα, qa sc. ipse venerat facere vltaem eꝰ Ψ: 40. ὀβμὴν οἰοδίας Eph: 5: atqꝫ ita adducendo annum beneplaciti Dni Es: 61. itaqꝫ amor xti θεανθρώπου illgr, nam ille p opa glorificari debebat.

℣: 21. Imo ipsa illa majora opa, q sibi tribuit Jesꝰ, hoc manifestè docent, q st excitare mortuos et vivificare ac judicare, q xto commissa st, ut hoēs mirent et honorent filium uti honorant Patrem.

Primum opꝰ E q cum Patre xtꝰ sibi tribuit, qqꝫ opaturꝰ erat Patre monstrante, erat Excitaō mortuorum et vivificaō.

Excitare mortuos pprie notat hoēs cpralr mortuos revocare in vām, restituendo illis vām ajalem, ss Scrā stylo ut alia mors agnoscenda ē q hæc, ita qqꝫ alia mortuorum resuscitaō atqꝫ ita et vivificaō ppnr̄, Scrā e stylo mors qqꝫ vocat statꝰ ille ajā, in q ea alienata ē à vita dei p ignorīam et duritiem cordis ut explicat Eph: 4: 18. qa vita mentis nil aliud

ē

Cap: 5.

ē, ut supra plixiꝰ explicuimꝰ q̄ mentis et oīum eꝰ facultatum
recta et jucunda opāo circa verum et bonum, et imprimis circa
primum verum et summum bonum, hoc ē Deum: Uti & vivere
ē deum cognoscere et amare; pfectē vivere cognoscendo et amā-
do pfectissē, frui deo plenissē, ita deum n̄ cognoscere n̄ amare
et deo favere, carere ē mortuum ēē, et hæc ē mors in peccis
Eph: 2. Ex ea morte resuscitat hoī et vivificat q̄ndo illuminat
ad cognīoem et sanctificat ad amorem dei, ut eūm eo fruat, q̄mdm
videre ē Eph: 2: 5. Col: 2: 13. de q̄ mortuorum resuscitaōe agā
q̄q Ezech: 37. q̄ndo sc. p conversoēm Judæorum et Gentium dabit
vā ex morte Rom: 11. unde patet, q̄ s. resuscitaōem et vivifi-
caōem priori s. posteriori s. utroq̄ sensu illgamꝰ q̄ resuscita-
re mortuos et vivificare sāt opꝰ soliꝰ dei, cui soli q̄q illud
tribuit Deut: 32: 39. 1. Sam: 2: 6. is e. ē q̄ ex pulvere pt
reducere hoēm, uti in pulverem jubet rediri, n̄ mirum & q̄
xtꝰ affirmet Patrem excitare mortuos et vivificare. ss hoc
imprimis admiraōe dignum ēē dicit xtꝰ, q̄ hæc opa Pater filio
monstret, ut ea simlr faciat, et ita excitet mortuos et vivi-
ficet ut Pater et q̄dem quos velit. Res ipsa docet verba hæc
n̄ pōe alr explicari q̄ eam potīam q̄ excitant mortui et vivi-
ficant n̄ minꝰ ēē filij q̄ Patris; Cterq̄ e. q̄ in emphasi voces
ὁμοιὸς v. 19 et ὅτο hoc v. et modꝰ q̄ addit ὅς τελῇ quos
vult id innuat, et res ipsa hoc docet, nam n̄ conveniunt talia
opa nī illi q̄ habet dīam potīam, nemo nī deꝰ mortuos in vām
revocare pt, nemo nī deꝰ mentem revocare ad vam veram el-
luminando et sanctificando, unde et deo et soli deo, ut vidimus
tribuunt, ut pculd: hic xtꝰ sibi aliq̄d tribuat, q̄ tribui nulli

hoūm

hoūm pt. Et alias opa illa eo n̄ facerent ad q ea fieri Xtus af-
firmat sc ut oēs honorent Patrem qmdm filium honorant si e.
hic n̄ eēt considerandus, ut q ppria virtute hoc pagat, et cui
ppria dextra terribilia et venerabilia eūmodi opa monstrat
Ψ: 55. 5. n̄ magis ipse q Prophæ et Apli honorandus eēt, qbus ut
instrumentis et hoc tribuit, unde Act: 4. disertè distinguit
id q Apli faciunt ab eo q Xtus facit, de Aplis negat, q ppria
virtute excitent mortuos et sanent ægrotos, de Xto & in eū
noē id faciebant id eo ipso affirmat, nq de Aplis dr, q quos
velint vivificent, nam illi paucos et in noē alterius vivifi-
carunt, neq adeo voluerunt a. debuerunt ppeà æqli cum deo
honore honorari; & concludendum ē eum, q vivificat et exci-
tat mortuos quos vult ut Pater, illum Pri æqlem ēē, quod
pbandum erat.

V: 22. Alterum opus admirabile, q Xto hic tribuit, ē judicium
oē exercere; Hoc ita connectit priori ut rāo dat, cur filius qs
vult vivificet, uti innuit particula γàς; Et ita utrumqs
ostendendum ē, et q merito Xtus se Pri æqlem fecerit, qa oē
judicium illi convenit, et q qa oē judium illi convenit, ideo
quos vult vivificet.

Per judicare et judium exercere nil aliud scat q de factis
et eorum merito ac demerito sentiam pnuntiare et v̄ condemna-
re sontem v̄ absolvere insontem ac justum; imo et in Emphasi
pmium v̄ poenam p factorum merito a demerito tribuere. Hoc
opus primo illi convenit et ppriè, q dnus et legislator ē, adeo
ut judicem ēē et dnum ac legislatorem ēē in tm æqvalent,
neq e. n̄ convenire pt judium illi, q dnus ē et legislator, neq
convenire illi, q n̄ ē dnus et legislator. deniq nemo ēē dnus et
legis-

legislator pt, et habere authoritaem impandi et jubendi et vetandi, q n̄ simul habeat potiam ac ptatem puniendi ac remunerandi, atq ita judicandi. Itaq pculd: is houm judex ē, q ē eorum dn̄s et legislator, is unicus judex, q unicus dn̄s et legislator. Deus ē ut solus ē et unicus legislator, q pt servare hoem et pdere Jac: 4: 12. Ita solus et unicus ē Judex totius terrae Gen: 18: 25. et Es: 33: 22. Eccl: 12: 14. Et hinc dei judium ubiq Scra pponit ut argtm q psuadeat hoes ut Deo obseq et illum solum revereri deseant loco citato Eccl: 12: 14. Et hoc ffe patet dei illud ἀύχημα ēē, nam ut pculd: haec dei gloa ē, q ipse sit Creator, et is q vam halitum et oia dat, ita haec qq dei gloa ē, q ipse sit creaae suae dn̄s atq ita qq legislator ac Judex, neq fieri pt ut judicium de hoibus et houm factis oibus conveniat alij q cui oia houm facta st cognita, et coram q oia st nuda et apta ut ē Heb: 4. atq adeo q ē καρδιογνώσης et scrutator renum, nam inde mxe virtus et vitium censet, cum ex principio et fine opum bonitas moralis aestimanda sit, ut ita necessè sit, eum q de virtute et vitio judicare velit, cognoscere intimos cordis recessus, et judicare an ex amore dei ob mandatum eus fiant ad gloam illius. Atq ita judicium dei Scra nobis describit, tq in q occulta cordis sint manifesta futura, et hinc Es: 11: de xto dr, q ideo n̄ sit judicaturus scdm aspectum oculorum v̄ auditum aurium, qa sit odoraturus timorem dn̄i. Igr qndo dr, q Pater filio dederit judium, eo ipso hoc qq de ipso affirmatur q sit ille καρδιογνώσης, q sit judex et legislator hois, atq adeo deus qq verus Pri aequalis, cum n̄ ni vero deo haec conveniant.

Cap: 5.

Quod

Quod argtm fortius adstringr eò, q n tm judicium illi datum dr, ss oe judicium ita ut Pater n judicet quemq; Igr scat, q illi sit ut unicus judex, ita unicus qqs legislator q servare et pde-re poit, et q ut oe judicium, ita pculd: qqs de oibus factis ex-erceat, atqs adeo tam de occultis aj cogitaoibus ac desideriis q dictis et factis, qmdm qqs idem docet Act: 17: 31.

Ut verò hoc rectè illgamus, iterum memores ee debemus eus q antea à nobis dictum fuit, et p fndto haberi debet expli-caoes oium q hic occurrunt, sc. xtm hic qdem considerandu ee ut verum deum, et deitatem xti ee fndtm horum oium opum q illi tribuunt; Attamen eum hic n simple considerandum ee ut psonam dcam et deum, ss ut deum in carne manifestatum sedm certum cum Patre pactum et oeconomiam, inde e. ar-cessi debet, q Pater n tm filium judicium dedisse dr, ss q oe judicium illi dedisse dr, ita ut ille n judicet quemq, et id patet ex loco modo citato Act: 17: 31. ubi disertè dr, q deus totam habitabilem judicaturus sit in viro quem definiverit, et certo argto fide dignum declaraverit excitando eum ex mortuis, et hinc disertè dr hoc ipso epte v. 27. q ipsi ptatem dederit judicium faciendi qa filius hois sit, et Act: 10: 42. docet q Jesus ille, q ut in antecedentibus dicebat excitatus erat ex mortuis q ille sit definitus à deo judex vivorum et mortuorum, adeo ut oecono-micè Pater oe judicium filio dederit velut in mercedem opis mediatorij et exinaniois, qmdm id plixè et clarissè docet Phil: 2: 6—11. Igr illi ois ptas data e in coelo et in terrâ ut θεανθρώπω, q scari qqs eo putamus, q ipse dicat purificaoe peccorum p se facta consedisse ad dextram Mejestatis in excelsis

quo

Cap: 5.

quo in nui videt Patrem oeconomicè se q. regno abdicasse et filium regem constituisse, qmdm ubiq hoc docet, q illi judicium et regnum sit datum ut patet ψ. 72: 1, 2. Es: 11: 3. et sqq. Ezech: 21: 32. Hinc regnum Messiæ et regnum Dei unum idemq ē in Scrā. Itaq is exercet pacto ope mediatorio oeconomicè authoritaem legislatoriam et judicialem deitatis.

Ex q patet, q qndo dr Patrem n judicare quenq, eo n negari, q Pater qt. ē in filio et filius in Patre, eatenus Pater cum filio et filius cum Patre judicet, aliàs e. Xtus sibi ipsi Codiceret, q antè affirmaverat eadem ee opa Patris et filij, ss tm scat filiū oeconomicè declaratum ee et definitum unicum dnum et judicē, cui oē genu debeat flecti, et oēs linguæ jurare et confiteri q ipse sit dnus ad gloam Patris Phil: 2: et 1. Cor: 8: 6.

Unde et patet hanc raoem ee cur de filio affirmet x de θεανθρώπω, q quos velit vivificet et excitet simlr ac Pater, qa ipsi dedit Pater oē judium, eo ipso e. q supremus judex ē constitutus ē qqs constitutus supremus dnus, atq adeo habet supremum vitæ et necis arbitrium et pt misereri qrum vult et relinquere in miseria quos vult, imprimis vero qt. sedm oeconomiam exercet judium, norma eus ē pactum cum Patre et consilium q fecit de qbusdam liberandis, de alijs relinquendis, liberandis sc. ijs quos Pater ipsi dedit, pro qbus ipse spospondit et quos ipse ita elegit cum Pre, et p qbus in tpre se dedit et obtulit, hoc ē, p qrum peccis traditus ē in morte et ad qrum justificaoem resuscitatus ē ex morte. Itaq eos vivificat vi meriti sui et p spm suum, q ut ē spus va, ita spus Xti, qa Xtus eam q opat vam suis meritus ē. Et in hoc consistit judium eus, q exercet in hac va, qndo eo mo discernit electos à reprobis, redemptos

ptos à n̄ redemptis, suos ab alienis, et post hanc vām eos resuscitat ex morte cp̄ris ad vām gloōsam et beatam, atq; ita plenè vivificat, ut ostendat in se ēē vām et se habere ptaem vām aam dandi suis, atq; adeo eos absolvendi et reliquos condemnandi.

V: 23. Finis a. horum opum ē gloā filij V. 23. q̄ q̄nta sit, disertis verbis inculcat, tanta sc. q̄nta Patris, etsi e. negari nequeat vocem καθῶς n̄ semp notare oīmodam aq̄litaem, pculd tn̄ hic eo mōo sumi debere ex contextu satis clarè elucet, nam thesis pbanda haec ē, q Xtus sibi tribuens eandem potiam cū Pre, et eadem opa sit ἴδος τῶ θεῶ hoc ē Pri: Itaq; seqt, q aq̄lis qq; honor illi competat, atq; adeo Xtus hic aq̄lem honorem illgat, q nitit aq̄litae ēs cum Patre qad naam potiam et opa. Et confirmant hoc verba sequentia, qbus affirmant suum honorem cum honore Patris ita conjunctum ēē, ut nemo poēt honorare Patrem, q n̄ honoret filium, q n̄ tm̄ verum ē pp missoem, sz ob missoem illi competit, qa competit qq; ob aq̄litaem naae, aliàs e. tm̄ abesset, ut missio illa ipsum faceret aq̄li cum Patre honore dignum, ut potius ppà n̄ sit honorandus ut Pr q miserat ipsum si ψιλὸς ἄνθρωπος ēēt, saltem falsum tum ēēt ipsum aq̄lem ēē Deo, et eadem opa facere q̄ Deus facit.

Undè jam sensus horum verborum flè patet, et illgr qs sit ille honor q filio pariter ac Patri tribuendus sit.

Honor Patris pculd: ē agnitio et confessio naae, virtutum et opum diōrum. Atq; ita celebrāo et cultus dei ut dei oīscij, oīpotentis, oisufficientis Creatoris, Conservatoris et Rectoris oīum sanctissi, optimi, sapientissi, justissi, veracissi et gloōsissi nam is Deum honorat, q q̄ in Deo vera st, et p q̄ Deus Deus ē,

et

Cap: 5.

et deum ꝛ ens ꝑfectissm se demonstravit, ea rectè co„
gnoscit, dignè æstimat, et sedm oia sua dicta et facta
instituit, atq ita deum in tota va et oibꝰ actoibꝰ suis
honorat ut summum dnum, amat ut summum bonum, imi„
tatꝫ ut ois boni explar et ad illum ut oium desideriorum
ꝓstantissm ꝑfectissm et unicum obtm se extendit, ut eum
eo frui poat, qmdm Scra singula hæc et similia plura ad
honorem deo debitum refert.

Itaq honorare filium ut Patrem ē agnoscere illum Pri
qad naam, virtutes et opa tum naæ tum graæ æqlem ee, et
illi æqlem naæ virtutum atq opum deiorum laudem ac gloā
certo judio aī et dictis ac factis tribuere ꝛ agnoscere, ut
Scra loqtꝫ, q sit deꝰ sup oia et oes benedictꝰ in sæcula, q
sit deꝰ verꝰ et magnꝰ, oiscꝰ, oipotens, Creator Conservator
et Rector oium q st in coelo et terra, q et fecerit oia et por„
tet oia verbo potiæ suæ, q hoem peccorem salvet ꝛ regret,
sanctificet, justificet, glorificet, et cui ꝑpa conveniat ois
laus, potia, diviæ, sapia, robur, honor, gloā et graarum actio
Apoc: 5: 12. Col: 4: 11. qmdm ista oia et singula, q enarra„
vimꝰ dia αὐχήματα illi in Scra tribuuntꝫ. Et hic finis ē
horum opum, qa hæc opa eo ꝑtinebant, ut is, q videbatꝫ ee
tm hoo, demonstraretꝫ deꝰ benedictꝰ sup oia et oes in sæcula
Rom: 9. Nam qdiu hæc opa ndum ꝑagebat anteq glorificatꝰ
erat gloā deitais θεανθρώπου n ita emicabat, hinc de„
buit valdè supexaltari et illi dari noen sup oe noen, et oe ge„
nu illi flecteretꝫ, et ois lingua confiteretꝫ, q ipse sit dnꝰ ad
gloam Pris, ut disertè docetꝫ Phil: 2: 6. et sqq. et Joh: 17. ut

hic

hic honor sit ille honor q illi tribui debebat, postq exaltatus
eet, atq ita in Schesi ad antegressam exinanioem et qt. n
simpli deus, ss deus in carne manifestatus erat, ut ex ijs q
dicta à nobis st et citatis mõo locis aptissimum e.

Hic honor tribui illi debet ab oibus, nam sane oes tandem,
qndo xtus vivificaverit et excitaverit mortuos et decretorium ju-
dicium exercebit, tum qqs hostes eus inviti gloam deitatis et
opum deorum illi tribuent. ss imprimis illorum hoc officium e
qs vivificat ad veram vam in graa, et qs excitabit ultimo die
ad vam gloosissam illi e. n poterunt n eam honorare, laudare,
illam sup oia amare, q ipsis factus e pfecta pfectae salutis
caa, et n tm Creator ss et Redemptor illi filio debent p tantis
beneficijs graarum actoem, et aum depdicare debent graam
nri-dni J. xti, p q st q st, haeredes vae aae, et in spe illi pp oia
et singula beneficia salutaria q ex xto ut fonte ad illos ma-
nant, honorem illi, amorem obsequm et laudem debent in oem
aeternitatem.

Et hoc ita urget xtus, ut ostendat, q ni hoc fiat, n pmus ho-
norare Prem q ipsum miserit, tum qa ut ostendimus jam e cum
Patre verus deus, et qa Pater ipsum ~~miserit~~ misit :. qa e deus in
carne manifestatus ad redimendos peccores adeo ut q n honoret
Prem qmdm filium is abneget deitatem veram q haec e, q Pater
sit in filio et filius in Patre et filius eusdem cum Patre naae, et
simul graam deitatis hoi pstitam p mirabilem illam SS. Tri-
nitatis oeconomiam scdm q ex communi sua Patris et Spus S.
vltae ipse in carne manifestatus erat, ut hoes peccores et aae
damnaois reos liberaret.

Et ita simul hinc patet revera xtm id confirmare, quod
blas-

blasphemum ee judicabant Judaei sc. q deo aequalis sit, nam cum deus gloriam suam alij non det Es: 42: 8. neq poterit velle ut aequali honore afficiat q illi non sit aequalis, ita quem vult aequali honore affici, illum sibi aequalem ee eo ipso docet. Cap: 5.

Pariter hinc patet, q Pater amet filium, et q haec proficiscant ex amore filij, s. e. cum amorem consideremus, quod fundat in communione eiusdem naturae, inde e, q quo e eiusdem secum naturae, et cui ea de causa convenit idem honor is quoque aequaliter secum honoret et glorificet, et ita amando filium et gloriam filij, amat se ipsum quoque et gloriam suam; Et dum honorat filius q e in ipso et in q ipse e, ipse quoque honorat. s. spectemus eum oeconomice non potest non amare filium ex διάνθρωπον, cum ex compacto et foedere pendeat illa oeconomia et filius secundum eam facit tum suam tum Patris ultimam. Itaque non potest non amare Pater filium respectu operis mediatorij, et ut, postq se exinaniverit, glorificet, dum e. glorificat ex deus declarat, declarat dominus ad gloriam Patris Phil: 2. Et ita utroque modo et debuit ee dilectus Jehovae Deut: 33: 12. Es: 5: 1. Mal: 2: 11. et ut dilectus glorificari ut prolixe docet Christus Joh: 17.

Postq ita quis eet et q honore dignus, declarasset, ostendit q utile sit honorare filium uti Patrem v. 24. sc. q obedientibus sermoni ipsius et credentibus ei à q missus fuerat, parata sit vita aeterna, et q à damnatione et morte sint liberandi. Hocque asseverat formula ~~[illegible]~~ illa sibi usitata Amen Amen. v: 24.

Sermo Christi notat ea omnia q Christus locutus fuit, hoc e, partim ea q testatus fuit de vero et falso, partim ea q mandavit de bono et malo, atque ideo testimonium fidei et legem fidei imprimit.

Audire

Audire sermonem illum, ē n̄ tm̄ attendere ad illum ss et intel-
ligere, imo et obedire, ut vox ἀκούειν n̄ seq̄ ac ϒΔΩ
apud Hebraeos saepe tam obedire q̄ audire notat. Itaq̄ vox
illa apta ē exprimere totam homologiam fidei, q̄ requirit pri-
mo auditum Rom: 10. tum p̄ceptoēm, dein assensum, deniq̄
obedīam fidei.

Id distinctiū et in alia relaōe ꝓpn̄r à xto, p̄ credere illi
q̄ miserat ipsum. Hoc sanè idem ē si rem spectemq̄, ss tn̄ innuit
simul xti sermonem ita audiendum ēē, ut sermo eq̄ sit simul
sermo Patris mittentis, atq̄ adeo ut debeat eo referri, ut et
honoretr filiq̄ et Pater, filiq̄ in Patre et Pater in filio, et q̄dem
sedm̄ oeconomiam, in q̄ credendum sit filio ꝑꝑ Patrem et Patris
de illo testimonium, Pater honorandq̄ in filio ꝑꝑ ea q̄ filiq̄ lo-
qtr et facit oeconomicè in nōe Patris.

Eius E. fructq̄ n̄ pt n̄ ēē vā aā, q̄a hoc ē testimonium et
filij et Patris de filio q̄ in ipso vā sit, et q̄ filium habet vām
habeat 1. Joh: 5. et hic ē finis adventq̄ eq̄ et missōis Patris, ut
credentes p̄ ipsum serventr et vām habeant, ipse e. dum venit
ut se ipsum daret p̄ mundi vā ex vltāe Patris, atq̄ se ipsum
dedit, factq̄ ē caā vae et salutis p̄fectae Hebr: 5. et dum peccum
in ipso condemnatum fuit et ipse p̄ pecco κατάρα factq̄ ē, non
pt in judicium venire ꝛ Serā stylo condemnari, eq̄ peccum in
ipso condemnatum ē Rom: 8: 34. itaq̄ necariò vi redemptōis
p̄ xtm factae et liberatr à stipendio pecci ꝛ morte et ex morte
in vām transijt eo ipso q̄ credidit in eum, in q̄ sedm̄ testimoniū
Pris ita ē vā, ut q̄ ipsum habent vām habeant in ipso, q̄mdm̄
p̄lixiq̄ ostendimq̄ cap: 3: 14. et sqq. Et hinc merito id xtq̄ ve-
luti

luti jurejurando confirmat, q̃ndo addit sigillum veritatis Amen Amen: ut innuat hoc verum, hoc certum ẽe, imo ut n̄ sine raõe Theologi explicant, q. tacitè adjuratꝰ in nõe dei, ut loq̃tꝫ veritatem, in nõe dei ꝓtestatꝫ se loq̃ veritatem, et eꝰ deum testem ẽe. Cap: 5.

Ut a. ostendat q̃ raõe vam̄ accipe in ipso debeant, à condemnaõe liberari et ex morte in vam̄ transire, q̃ sermonem eꝰ audiant, et illi q̃ miserat ipsum, crediderint, distinctè explicat ℣. 25. et sqq. ℣: 25.

Ubi primò ostendit qõo ꝑ potiam̄ suam dr̄am et efficacem jussõem ac vocaõem sint revocandi atq; excitandi ex morte in peccis ad veram vam̄; dicit a. horam venturam et nunc ẽe, q̃ id futurum sit, ut mortui audiant vocem filij dei et vivant. Vix dubitari pt̄, hoc referendum ẽe ad resurrectõem spualem, cum resurrectõis ex morte cpris hora tum n̄dum ẽet, n̄i ad paucos quosdam, q̃ cum xto resurrexerunt, id referre velimꝰ, q̃ tn̄ minꝰ videtꝫ consentaneum ẽe, ꝑsertim cum ℣. 28 et 29. satis aptè resurrectio ultima ab hoc distingui videatꝫ. Itaq; ut sensum horum verborum illgamꝰ, sciendum ẽ, Scrã stylo, ut anteà notavimꝰ, mortuos vocari, q̃ st̄ alienati à vã dei Eph: 4: 18. atq; ita mortui in peccis et vivi mortui, ut dr̄ de lascivis viduabꝰ 1. Tim: 5: 6. coll: Apoc: 3: 1. Illi excitantꝫ q̃ndo tollitꝫ ignoria et duritiei cordis, ꝑ q̃ st̄ alienati à vã dei Eph: 4. tollitꝫ et q̃ndo illuminantꝫ ut cognoscant deum et sanctificentꝫ in cognõe dei, ut ament ipsum, et in amore dei ut vivi rectè et jucundè opntꝫ, q̃ consumabitꝫ in ꝑfecta

dei

Dei cognioe, amore et fruitoe, hæc e. vera creaæ raoalis vita e.

Caa assignat vox sc. filij dei, et ea qdem, q audituri sint; poet fortè metaphoricè dici audiri jussio filij dei s. vltas, qua velit ut excitent, qndo eg se pdit effg in mortuis, atq ita p vocem filij dei poet illgi efficax eg vltas, ss commodè et illgi pt verbum Eglij, q e verbum væ Phil: 2. et potia dei ad salutem, Cpsertim qa n pnt vivere spualiter, ni cognoscant et ament deum in xto, neqs cognoscere et amare pnt ni scdm verbum Eglij, q graa dei in xto illis offert et deus amabilis ppnr. Illud verbum e caa væ, n qt. dicit sonum externum verborum, ss qt. verbum illud emittit, ut Scra loqt ad faciendam vltaem dei, et deg p spm suum opat in ijs fidem et obediam fidei, q p verbum illud scdm ppositum eg vocant. Qui e ita audiunt, ut p opaoem spg apiant ipsorū corda ut attendant Act: 16. et attendendo illgant, et illgendo credant, et credendo ament, et amando obediant, illi eo ipso resurgunt ex morte et transeunt in vam ac verè vivunt. Et efficacia ea e verbi, ut verbi filij, qa vi meriti eg annuntiat, et p spm eg efficax fit.

Et ea hora nunc venerat, qa verbum illud væ annuntiarent et spg emitti debebat, ut ad postulatum filij, filig haberet p labore aiæ suæ opæ Cptium et videret semen pmissum Es: 53.

V: 26. Hujg rei V. 26. exponit caam, q patet ex eg cum antecedentibg connexoe p voculam γὰρ, q innuit hic raoem eg

dari

Cap: 5.

dari, q illic dictum fuerat sc. venturam horam, q̃ mortui voce filij dei sint resuscitandi et vivificandi. Illud e inde confirmat, q qmdm Pater habeat vam in se ipso, ita et filio dederit habere vam in se ipso, adeo ut effecti illius hic ostendat caa. Si itaq ad ajum revocemus et examinemus, q sit rao, cur voce filij dei excitent mortui ad vam sanctam in hac et beatam in futura va, flè patebit, qs sit verus verborum horum sensus, sc. hic n agi de vita filij q illi competat scdm naam diam et q ipse vivat ut deus, ss jus ac ptatem ipsi datam oeconomicè illgi, nam n ideo vivit, et ad novam sanctam primò, tum beatam vitam excitat peccor ideo, qa filius dei vam diam habet x deus e, ss ideo, qa scdm oeconomiam et certum consilium SS. Trinitatis et pactum psona 2da in carne manifestari debuit, sub legem fieri, scdm legem p electis vam suam qad huaitaem p suis, ijsq vam mereri, atq adeo vi meriti et ex pacto accipe jus ac ptaem vam aa ijs, qs dederat illi Pater dandi, uti hoc explicat Joh: 17: 2. et sqq. qq e. negari nequeat, q n potuisset filius accipe oeconomicè ptaem vivificandi, ni naa ab eo vam et potiam diam habuisset, certum tn indè n ee pxè arcessendam caam vivificaois mortuorum, ss ab oenonomia et pacto, scdm q ut satisfecit p peccoribus diae justiae, ipse qqs sibi meritus e semen et pplm, et accepit jus et ptaem, illum excitandi hic ad vam graae et posteà ad vam gloae, utiqs e. alias nulla caa cogitari pt cur vivat peccor et vivificet, v cur 2da psona magis q primae tribuat vivificao illa, ni q 2da psona ut Mediator singularem Schesin habeat ad hoc opus

vi

vi certi pacti et oeconomiae, neq; e. fluit vā peccorum ex
vā dei q̄ tali simplr, sz inr̄veniente oeconomia et consi-
lio grāe, neq; vā dei ē caā vae peccorum p̄ naam, sz
p̄ graam, et fle patet ex ipso contextu verborum hic dari
raoem et ostendi pxam caam cur voce filij vivificent.
Quod inde confirmat, q̄ paulo antè dixerat, Patrem filio
monstrare opa ista scdm judicium et vivificaoem q̄ qd ali-
ud ē, q̄ Patrem dedisse filio habere vām in se v. jus et po-
testaem vivificandi. Pterea subtm de q̄ haec oīa pdicant,
ut ex superioribus patet, J. Xtus, atq; adeo n̄ psona dīa simplr,
sz θεανθρωπος deus in carne manifestatus. deniq; nexus
Xsus sequentis cum hoc docet q̄ hic sit illud dare vām habere
in se, dare ἐξουσίαν illam dandi ut illic de judicio dr,
et qdem cum utroq; versu postremum illud qa filius hoīs ē,
connectendum ēe, hoc e. ipsa rei naa postulat et analogia
fidei, scdm q̄ certum ē in filio singulari raoe vām ēe po-
sitam q̄ communicaret electis suis. Hinc sensus qq; con-
venit cum moo loquendi in Scra usitato, nam jam supra
cap: 1. dictum erat, in ipso vā erat, et haec erat lux
hoīum, et 1. Joh: 5: 11. simili pkrasi dr, Patrem vām nobis
dedisse, et hanc vām in filio ipsius ēe, q̄ qd aliud ē, quam
Prem filio dedisse vām eam, q̄ nobis daturus erat, in se
habere, ut ea in ipso ēet, et ut eam nobis daret; Ovum
ovo n̄ pt ēe similius, q̄ hae phrases duae sibi invicem; Pater
filio dedit habere vām in se ipso, ut sc. sicuti ē in sequen-
tibus, quos vult vivificet; Et deus vām eam nobis dedit, et
haec vā in filio ēus ē. Et utraq; illa phrasis pculd: idem
scat

Cap: 5.

scat, q verba Joh: 17: 2. Pater filio dedit ptaem vam aa dandi illis, quos dedit ipsi. Neq ulla alia scdm analogiam fidei rao dari pt, cur in filio va ee dicat, q nobis sc. det, q q petit ab oeconomia ista, adeo ut nulla raoe induci poim, ut q contextum et analogiam fidei et phraseologiam Scrae, putem hic agi de va scdae psona dia, qad naam eg diam, psertim cum si de ea ex hypothesi aliorum illgenda verba forent, sensum funderet, et à veritae, q ipsi defendunt alienum, et malè sonarent, n conveniunt inq cum aliorum hypothesi, qa scdm eam, τρόπω ὑπάρξεως moo subsistendi, atq adeo et vivendi, cum subsistere et vivere psonae dae unum idemq sint, atq adeo dici neqat, filium habere vam in se ipso eodem moo ut Pater, cum scdm ipsos Pater eam habeat in se ipso, à se ipso, filius verò n à se ipso; ss scdm oeconomiam sensus planus e, qao Pater filio dederit eam vam in se habere, q nobis det nos vivificando. Et malè sonant verba et supflua st, si id tm dici deberet, filium habere vam diam, qd e. necessè eet, tum dicere, q eam habeat in se ipso, flè e. patet, q nemo vivat p vam q in se ipso n habeat; ss iterum scdm oeconomiam sensus planus e, ita e. scat, q oeconomicè qdem accepit ptaem vam dandi à Patre, ss qad exercium illius ptais, q vam det p potiam ppriam et ita ut vivificet quos velit ipse. Igr haec verba cu prioribus hoc moo connexa pspicuè exponunt raoem et caam vivificaois, q fit p filium, npe hoc fieri scdm ptaem ipsi oe-

cono-

oeconomicè datam et qa filius hoīs sit, et ut talis vām suā pfundendo vām suis, et sibi ptaem vitam dandi suis meritus sit. Pater & vitam illam habuit in se et filio dedit, qa Pater scdm oeconomiam consideratus ut is q exercet jus deitaīs et oīsufficiam ac supremam ptaem dniumq ꝛ ut dnus, legislator et Judex habebat vām in sese, qa eatenus ut supremus legislator et dnus ἀνυπόιθυνος poterat peccatori qqs graām facere et reo mortis vām donare, unde dr, deus nobis vām dedisse ꝛ prima psona deitaīs considerata oeconomicè, ut docent verba sequentia 1. Joh: 5: 11. Et uti habuit vām in se ꝛ tum potiam, tum ptaem væ, ita et filio eam dedit habere in se, qt. in ipso voluit ēe fontem væ ꝛ qt. scdā psona considerata ut exercens misericordiam deitaīs et p hoē spondens scdm pactum cū Prē debuit vām primò mereri, tum vero jure meriti et vi ptaīs supremæ eam dare suis et vivificare quos velit.

Neq hoc tm, ss et ptaem et judicium faciendi dedit
V: 27. illi, q pculd: duo dicit, q et constitutus sit summus dnus et legislator et simul Judex, q oīum actoes sit judicaturus scdm Eglium suum.

Prius munus dnij sc. exercet leges ferendo, jubendo, vetando, qsdam in pplm assumendo, alios relinquendo. Posterius pmia et poenas p obediæ v inobediæ merito a demerito retribuendo, tum in hac, tum in futura vā, undè sæpius in Scrā ut judex insidens throno repsentat; ss de his locuti jam sumus in supioribus speatim V. 22.

Tao

Cap: 5.

Rao verò, cur illi Pater dederit ἐξουσίαν judicium faciendi, dr ee, qa filius hois sit; Quibusdam hoc ita samendum videtur, qt. filius hois e, qa ex eo, q qs filius hois sit n seqtur, q illi dari debeat ptas faciendi judium: Sensum ē ee, xtm judicem ee, n tm qad diam, ss et qad huam naam. Verum ex ijs, q antea à nobis dicta st fle patet, melius verti p qa filius hois e x qa λόγος caro factus e, nam rao cur ipsi singulari raoe datum sit judium, et qdem eo moo ut dr x. 22. ut Pater n judicet quenq ss oe judium filio dederit, indè petenda e, q scda psona deitais sit manifestata in carne, et ita cum alias eet ἰβα Dei se ipsam exinaniverit, ut explicatur Phil. 2. Tgi debuit mereri oeconomicè hanc gloam p obediam, q ut servus psitit Patri, debuit summam ptaem in coelo et in terra, in pplm peculij in oes creaas acquirere p opus illud redemptois houm et glorificaois dei, uti explicatur plixè Joh. 17. ut fle nunc pateat, qoo in hoc sermone et unum idemq sint et distingui debeant noa illa xti filius dei et filius hois, sc. ut qndo seorsum pnr, unum idemq sint, ss alias unum distinctè diam eg naam ss in carne manifestatam, alterum distinctè huam eg naam ss cum dia conjunctam notet, utrumq verò totam psonam θεανθρώπου, q ob diversam Schesin ad diam v huam naam v filius dei v filius hois, v filius dei et filius hois dici pt. denoiao a illa filij hois κατ' ἐξοχὴν explicari debet, ut supra qqs monuimus, ut n scet simpli filium hois, ss illum in Scra pmissum et Judaeis notum filium hois de q loquebatur Ψ. 8.

Ψ. 80.

Ps. 80. Dan: 7. q visus erat à pphis ut insidens throno, cui oia subjici debebant, atq ita singulare illud semen mulieris, Abrahami etc. cui Scra tribuebant ptaem judicium faciendi, et Messias hoc noe Judaeis notus erat, uti satis qqs patet ex historia Evangelica.

Haec vero q sibi tribuit miranda sane et dia opa, Pculd: ptinent eo, ut etsi illi competant qad officium mediatorium, simul tn pbent, q Patri aqlis sit, cum psupponat diam potiam et dignitaem, sine qbus xto competere n poent. Et id q xto convenit oeconomice ut Mediatori, id qqs suo moo illi convenit ut deo, et ptas oeconomica fundatr in naali, unde Scra ubiq illa conjungit, et redemptorem docet simul ee Creatorem, et dignitaem oeconomicam conjungit cum naali uti patet ex cap: 1: 17. Heb. 1: 1 et sqq. Col: 1. multisqs alijs locis.

V: 28. Confirmat a. hoc q dixerat de opibus à se pagendis, eo, q majora adhuc opa sibi pagenda sint, ut n debeant mirari, q hucusqs tanta sibi opa tribuerit V. 28. et sqq.

Non debebant, q hucusqs dixerat, mirari, qa futurum sit, ut sua voce ex sepulchris excitentr mortui partim ad resurrectoem vae, partim ad resurrectoem judij x. condemnatoem, put v bona v mala fecerint.

Proculd: hic agr de ultimo judio et resuscitaoe ultima cprum ex sepulchris, q illud antegreditr; hoc Scra ubiq inculcat, futuram resurrectoem cprum, tam impiorum q piorum, ut inr alia imprimis de pijs docetr 1. Cor: 15. et de oibus 1. Thess: 4. Sed xtus hic dicit id futurum vi vocis suae q audituri

dituri sint; fle patet p Chorijr hic illgi efficacem vltaem et p audire ipsum effm eg, futurum e. ē, ut potia dia excitati tum demum audire iterum point, qq forte simul connotet externg aliqs song et vox q audienda sit à vivis, unde dr, auditum iri ultimam tubam 1. Thess: 4. sive ea vox sit ministrorum annuntiantium ex mandato Xti restituenda ee cpra ut docet V. 29.

Cap: 5.

Alij resurgent ad vam, alij ad condemnaoem, hic e. ē exitg obediae v inobediae, pietais v impietais, fidei v infidelitais, uti e. totum dei verbum et ipsa lex naa eo ptinet, ut doceat discrimen boni et mali moralis, et qd facere v non facere hoo debeat in relaoe ad deum, qbg rebg deg honoret, qbg et deg abneget, ut eo sine leges pscribat, qbg hoc fieri jubet, illud vetat, ita qqs leges pmissoibg et comminoibg sancit, et pollicet favorem dei obedientibg, minat iram inobedientibg, addicit pmia illis, his denuntiat poenas, unde n verbum tm, ss conscia accusat v excusat, absolvit v condemnat Rom: 2. ita fieri n pt, qn sua naa virtg et pietas ad felicitaem, vitium et impietas ad miseriam ducant, et dei judium, q scdm virtutem ē, n vam addicat pijs et condemnaoem impijs; Igr s. judicent post resuscitaoem ex morte cpris scdm opg legis inscriptum cordi, s. scdm verbum dei et verbum graae v Eglij distinctè pijs va, impijs mors, fidelibg felicitas, infidelibg miseria aa parata erit. hinc 2. Cor: 5. paucis Aplg dicit oes sistendos ee judio Xti, ut qsqs reportet scdm id q fecit, q idem jam Salomo dixerat Eccl: 12. et ipsa rao docet fieri n poe ut pinde v felices sint pij et impij v miseri, alias e. bonum n eet bonum, neqs malum malum.

V: 29.

Et

Et haec oia uti pbant, qmdm visum ē hucusq, xtm Patri aqlem ēe, et ēe verum Messiam, ita pbant qqs, q ipse sit dnus Sabbathi, et q n malè egerit, qndo sabbatho sanaverit aegrotum, eumq in argtm graae et bonitatis diae suaeq potiae ac ptais jusserit tollere grabatum; atq ita ipsi, dum judicabant de facto xti, idq condemnabant, judicabant ipsum judicem ac condemnabant; Quod ut impium erat, qt ipse erat aqlis Patri, ita qqs qt minimum opus illud erat argtm, q ipse sit missus à Patre, atq adeo etsi n agnoscerent, q deus sit, hoc tn agnoscere debebant q à deo missus sit, atq adeo q oia faciat scdm vltaem eus à q missus erat.

V: 30. Hinc q antea dixerat, repetit V. 30. q nihil à se ipso facere poit; Quo sensu id affirmet visum ē supra ad V. 19. q nihil facere poit, a. velle privata vltae, q n simul sit vltas Patris, qt. cum eo unum ē; Tum imprimis qt. oeconomicè erat legatus Patris ac servus; Legatus a. uti loquuntur ipsi Judaei, n pt qcq facere q talis, q n in mandatis accepit ab eo, à q missus ē: Itaq legati verba ac facta in tm haberi debent p dictis et factis eus à q missus ē, qmdm hoc ubiq xtus inculcat se raoe officij ēe legatum Patris, undè in V.T. noe Angeli x legati mxe innotuit.

Sed in spee hoc affirmat n judio suo, q judicet qmdm audiverit, atq adeo norma judij ipsius, sit judium ipsius à q missus erat, et q ut supra affirmavit, illi ptaem dederat judium faciendi: Quibus verbis qdam alludi putant ad more judicum inferiorum in Israele q in rebus majoris momenti debebant judicare scdm judicium Synedrij magni, et ita

xtus

Cap: 5.

Xtus q̃ legatus et Judex constitutus à Patre, q gerit p̃sonã supremi judicis, judicet qmdm̃ audivit. sz hoc ipso simul innuit se nosse qd judicet Pater, atq; adeo se nosse mentẽ Dñi, et à consilijs illi fuisse, q supra dixerat Eglista, q fuerat et sit in sinu Patris, q aliàs de hoĩbus negatur Vid: Rom: 11: 34. 1. Cor: 2: 16. alibiq;

Hinc Et infert judiũm suum justum ẽẽ, q v̄ exerceat in terris, s. potius q exerciturus erat, q̃ndo filios Levi conflare et purgare debebat, et suos à n̄ suis separare debebat, atq; ita ẽt q ultimo die exerciturus sit, q̃ndo sit retributurus p merito a demerito, ijs q bona v̄ mala fecerint. Tum vero illud justum ẽ, si rectè judicem scdm̃ veritaẽm, qmdm̃ hoc mõo judiã dei depdicantur ubiq; ut justa, qa sint scdm̃ veritaẽm Rom: 2: Atq; ita dies ultimi judij vocatur ibidem dies δικαιοκρισίας et Act: 17. dr̃, deus in justiã judicat orbem p unum hoẽm Jesum Xtm̃ sc. et hanc allegat raõem, ut pbet judiũm suum ẽẽ justum, qa judicet qmdm̃ audiat et n̄ q̃rat vltaẽm suam, sz ẽus q miserat ipsum, Patris sc. v. q nihil agat in hisce terris, nihil acturus sit unq aliter q scdm̃ vltaẽm dei et Patris. Qua in re loqtur scdm̃ oeconomiam partim, partim scdm̃ opinionem Judaeorum: scdm̃ oeconomiam, qt. scdm̃ eam servus erat et legatus et minor Patre tq. Judice superiori et teste ἀνυπευθύνω: scdm̃ opiõem Judaeorum, qt. illi n̄ agnoscebant unitatem ẽus cum Patre et aeqlitatem, sz p hoẽ habebant mero, q minimum hoc agnoscere debebant, q etsi hoõ ẽẽt, tn̄ si missus sit à deo Patre, idq; pbare poĩt, n̄ dictis tm̃ sz factis qqs, acqescendũ

scendum ēē in eo, q ipse v̄ faciat v̄ jubeat.

V: 31. Dehinc q testimonijs authoritaēm suam pbat, ita ut primò pfet, q n̄ testet de se ipso, qa aliàs testimonium n̄ est verum. Videt hic xtus alludere ad id, q n̄ tm̄ in judijs obtinebat apud Judaeos, ss et in oībus pplis, in qbus pprium testiū ē invalidum. Itaq q̄ndo xtus dicit, si de se ipso testaret, testimonium suum n̄ fore verum, utiq id dicit in Schesi ad Judaeos, qbuscum ipsi lis erat, et q ipsum n̄ habebant p ἀξιοπίστ teste, cū testiūm p se obligat ad fidem, pterq q et commodè explicari poīt sedm̄ oeconomiam, sedm̄ q Messias debebat cognosci et dignosci ex testimonijs Patris, Mosis, Prophetarum de ipso. demq ex opibus q̄ facturus erat; qmdm̄ indè ē, q xtus, q̄ de passoībus suis et glorijs docebat, ea pbaret ex Mose et Prophis Luc: 24. Et q Pater coelitus testimonium ipsi dederit in baptismo, hic ē filius meus Matt: 3. et 17. qq miraculis missoēm suam confirmavit. Sensus q ē, Vos mihi n̄ creditis, neq postulo ut credatis, si ego tm̄ de me ipso testor, neq si tm̄ de me testaree et nunc qq testimonijs Patris, Mosis, pphetarum, Joāis, ipsis denique opibus testimonio meo fidem facere poīm, neq repugno ut p falso habeatis. Itaq testimonia ella dein adducit.

V: 32. Primum ē Joāis de ipso testimonium, de q pnuntiat, q noverit id verum ēē V. 32.

33. Joāem testatum fuisse de xto et testari de eo debuisse in supioribus visum ē, nimirum necessè erat, ut Messias haberet prodromum, q viam ipsi pararet: Hoc uti Prophe pdixerant, ita fieri n̄ poterat, ut n̄ jure exigerent Judaei ab eo, q p Messia se gerebat, ut pbaret pdromi talis testimonio se ēē Messiam,

debe-

debebat utiq Elias venire, anteq ad tplm suum veniret ipse
dnus et Angelus foederis, et qdem eo tpre, q certis signis digno-
sci poet ee tps adventus Messiae. Et Joaem de xto testatum
fuisse noverant Judaei, et xtus noverat eus testimonium veru
ee, qa nihil testatus fuerat, q n ipse illi in mandatis dede-
rat, q ipsum ut verus cum Patre deus miserat. Et Judaei utiq
eo ipso q ad Joaem miserant, confessi erant, q exspectarent
pdromum Messiae q testaret de Messia, unde hoc illis pponit
tq argtm, q ipsos ex ppria hypothesi, nixa pphys, convincat
et docet, v Joais testimonio credendum ee, v falsi illud redar-
guendum, hoc fieri n poe, qa testimonium dederat de veritate
x qa nihil locutus fuerit, q n p vero habendum sit, si de eo
judicet, uti debebat sedm Mosen et Prophas, sedm oia tpris
signa, sedm Characteres Messiae, et qcqd Ptorea poterat pbare
veritaem testy Joaes, hoc e. decit xtus, illum testatum ee
de veritae, q si recte judicare velint sedm normam suam
n poe Joais testium falsi ulla raoe redargui, ipsosq adeo con-
stituit Judices, ut q miserant ad Joaem, qq viderint mores
eus et raoem vae, et audiverint Pconium et illud examinare
potuerint sedm Mosen et Prophas, qq adeo ea de caa Joaem
aestimaverint ut virum coelitus missum, qmdm hoc inde patet, q
tantus fuerit ad Joaem concursus, q tanta multitudo houm ab ipso
fuerit baptizata ut videre e Matth: 3. pplus e. illum habebat
p pphae uti videre e Matt: 21: 26. saltem ipsi nulla raoe po-
terant Joais testium ex Mose et Prophetis refellere.

Attamen ptestat hoc n eo a se dici, ac si ab hoe testium
acceperit, ss ut ipsi salvent, q fine ἐνκόμιον Joais adjungit,

petitum

Cap: 5.

V: 34.

petitum ab officio et donis eius, et tacitam reprehensionem Judaeorum.

Quando dicit, se ab homine testimonium non accipere, eo ipso non id innuit, se non illi hominum ministerio uti ad testimonium de ipso perhibendum, haec e. protestatio factis contraria esset, non tamen e. ipse inde ab initio fuit הַמַּגִּיד loquens ille, et non locutus est in occulto, ut ait Esaias cap: 48. sed omni quoque tempore per ministros voluit mysterium salutis per ipsum peragendae et passiones ac gloriam suas annuntiari, hinc spiritus is fuit per quem locuti sunt sancti dei homines ut Petrus loquitur, et ipse dicitur ea de causa praedicasse spiritu suo jam in diebus Noae, quando excitavit Noam praeconem justitiae. Et utique Johannes non tantum eius fuit prodromus et praeco adventus eius, sed ab ipso quoque missus eo fine ut testaretur de luce, quemadmodum supra vidimus; Et postea utique assumpsit testes dictorum et factorum suorum, Apostolos et reliquos discipulos suos; Imo post exaltationem dedit alios Apostolos Eph: 4. et emisit spiritum qui eos duceret in omnem veritatem eo fine, ut alii quoque per ipsorum sermonem crederent Joh: 16. sed hic sensus est, quod testimonium nullum humanum ut ἀξιόπιστον, sit fundamentum et norma fidei in Christum, sed quod omne testimonium humanum resolvi debeat in testimonium dei, cuius nomine prolatum id sit, ita ut nullius hominis testimonium recipi debeat, nisi illi argumentis certis probent se à deo missos esse, atque adeo non ob hominum testimonium sibi, sed hominibus ob suam authoritatem, quod eos miserit credendum esse, proculdubio e. perversus ordo esset, si domini authoritas penderet ab authoritate servi, si deus fide dignus haberi deberet propter testimonium hominum, cum utique omne verum resolvi debeat in primum verum et veri omnis fontem, deum, ut qui solus verax est, cum omnes homines nunc saltem sint mendaces, qui si non mentiri semper velint ex malitia et animi proposito, mentiri certe, nisi deus illos

singu-

singulariter infallibiles reddat, ex imbecillitate, ignoria precipi-
tantia et errore judij pnt, ut hoc loco xtus validè refellat
Pontificiorum methodum, q authoritatem verbi dei multis mi-
raculis, infinitis oium tprum eventibus secdm pphias comprobati
atq adeo authoritatem ipsius xti suspendunt à testio houm,
tum ignoria, tum malitia singulari se unicè commendantiu
qles st plerique qbus summa judicandi de rebus controversis in
Ecclia pontificia tribuitur authoritas, ss simul docet, veram
fidei analysin, veramq fidei naam, q e credere ob authoritatem
dei, atq adeo in dei judio ipsum dei verbum allegare poe,
sive immediate sive mediate, argtis idoneis agnitum et co-
gnitum

Ut vero ait se hois testium n accipe, ita docet, q fine
hois testium citet, sc. ut ipsi serventur: Qeo indicat ministeriu
houm testantium de xto ad promovendam aliorum salutem ptinere,
hocq imprimis agendum ee ijs q testantur de xto, ut ita loqntur
de ipso, ut hoc moo agnitus et creditus, q predicatur, fiat salutis
caa. ss preterea docet, q si recte ppendant Joais testium, idq
conferant cum dra Mosis et Propharum, futurum sit, ut ni cor
ipsorum malum, et pversum sit, salvandi sint p fidem in xtm, qa
hic fuit scopus preconij Joais adducere ad xtm et salutem q e in
ipso. Itaq his argtis et testijs se uti n sui ss ipsorum caa, ut
q venerit n ut suam caam agat, ss ut peccores salvet, atq adeo
qrat pditas oves Israelis. Ut a. salvet se id agere, ut idoneis ar-
gumentis psuaderi point se ee xtm, et in se ee salutem, ut ita
credentes habeant vitam.

Adjungit commendaoem Joais, docetq qlis fuerit raoe muneris
sui et animi qqs, sc. lucerna ardens et lucens. Lucernae usus

e

Cap: 5.

V: 35.

ē, ut pellant noctis tenebræ donec sol exoriat. Itaq scat eo ipso, q Joaēs vr lucerna, statq tpli et ppli, in q versabat, et dræ ipsiq rāo. Statq ppli et tpris illiq, ut q in tenebris palpitantes indiguerint lucerna x eq pleraq pars ignoret sensum verborum dei et naam pmissoum de xto et regno eq, et pterea vitijs et sceleribq immersa sit, et tale tps ignoriæ et vitiorum ē tps tenebrarum et noctis, uti notum ē tenebras et noctem in Scra ee Symbolum n tm miseriæ, sz et ignoriæ et impietais, q ob caam hoo corruptq tenebræ et opa eq opa tenebrarum vocant uti plixiq vidimq ad cpt primum. Et talem fuisse statum ppli Judaici, hancq tpris istiq faciem, Scra ubiq docet, qndo ostendit qles fuerint in adventu xti sacerdotes, doctores, Principes, ipse pplq apostatæ fere oes et refractarij, uti hoc ipsū Prophæ ubiq pscripserant. In illo ppli et tpris statu, lucerna opq erat, ut, dum adhuc erant q qrerent Vigil qd ē de nocte? ut habet Es: 21. Et in istis tenebris desiderarent videre radios lucis, ut scirent qndo lux dei oritura x qndo adventurq Messias, sol justiæ, in eq alis sanitas ē ut loqt Malachias, illi cognoscerent xtm jam ppè ee, et regnum dei appppinquasse, et eo ptinuit ministerium Joais, q velut in nocte lucernæ instar illis luxit et pluxit, donec viderent ipsum justiæ Solem xtm, is fuit lucerna ardens et lucens, ardens Zelo gloæ dei et xti et salutis houm, lucens tum explo væ, tum dra, qbq modis pparare debuit viam dno, donec manifestaret gloa dni et diceret Ecce deq vester Es: 40. Neq aliter voluit de se judicari, disertè e. testatq et protestatq ē, se n ee lucem, sz tm testari de luce ut supra vidimq, Neq debent alio loco haberi ministri q ut lucernæ sint, q hoes ducant qlitercunq in tenebris, donec ipsa lux in cordibq eorū exoriat. Verum

Cap: 5.

Verum illi n̄ rectè usi fuerant lucerna hac, hinc Xtus eos repre-
hendit, q̄ voluerint ad horam lætari in luce ēus, q̄dō innuit gau-
dium illud n̄ fuisse ex veris cāis ortum neq; adeo constans:
Sane n̄ poterat n̄ Judæis gratum ēē p̄conium Joāis baptistæ de
adventu Messiæ et regni ēus, tot e. tantoq; magnifico verborū
apparatu de eo et bonis in eo exspectandis p̄dixerant Prophæ,
ut merito oīum āī eēnt erecti in spem adventus ēus. ß variæ
pnt ēē gaudij cāæ p̄ raōe ēus q̄ gaudet, et id ob q̄ gaudet. Hōo
carnalis mxē delectatr ijs q̄ carni grata st et facere pnt ad
fovendam concupiscīam carnis, oculorum et pompam vā, hōo peccor
qt. in ipso adhuc supē conscīa accusans et terrens nōe dei, n̄ pt
n̄ delectari nuncio remissōis peccōium et p̄missōe vā āā et p̄posi-
tōe cāæ salutis. ß q̄ istis de cāis cum gaudio recipit verbum dei
in illo gaudium illud n̄ pt ēē constans, neq; e. hoc gaudium habet
firmum fndtm, q̄ndo e. p̄terea incipit illgere idem verbum postu-
lare resipiscīam, fidem, charitaēm, pia opa, abnegaōem mundi et
concupiscīarum ēus, crucifixōem membrorum terrestrium, et sub his
condiōibus p̄mittere vām et salutem, n̄ pt n̄ hoībus carnalibus q̄ talibus
tale verbum exosum fieri, utpote repugnans p̄judijs ipsorum et con-
cupiscijs, et q̄ subito illud receperunt cum gaudio sine sufficiente
examine, tam fle q̄q; illud rejiciunt ut Xtus q̄q; docuit Matt: 13.
et Luc: 8. Eodem mōo Et Judæi cum Joāes n̄ satisfaceret exspecta-
tōi ipsorum carnali et alium illis Messiam, aliud regnum ēus annun-
tiaret q̄ conveniret cum p̄versa ipsorum de Messia et regnus ēus
idea, ipsum contemnere inceperunt, imprimis Pharisæi et legispiti
Luc. 7: 30. Itaq; ad horam tm̄ voluerunt in luce ēus lætari, ß
brevi reversi st ad pristinas suas tenebras et magis magisq; ob-
tenebrati. Quam ob caām merito reprehendi, ut q̄ luce ipsis

concessa

concessa n̄ recte fuerint usi, et hinc dici p̄t, q̄ Xt̄us alibi dicat q̄ peccatum ipsorum minus futurum fuisset, si Joaem n̄ audivissent, et illum venisse ad judicium ipsorum vid: cap: 9: 39. et sqq. Certè q̄ n̄ utitur tpre à deo concesso occaōe salutis, medijs salutis, luce verbi dei et Pconij eius, is beneficiorum dei abusu judicium suum aggravat, et sibi ipsi thesaurizat iram in die iræ et justi judij dei rom: 2. Et hæc p̄ditio in ipsis erat, ut loqtur Propha: ex pravo ipsorum corde, dicuntur e. voluisse ad horam exultare, atq; adeo n̄ diutius voluisse, qa p̄versa erat vltas ipsorum, unde dr̄ Luc: 7: 30. q̄ consilium dei irritum fecerint in se ipsos, p̄xa e. peccatorum caa ē ipse hoō et cor hoīs, q̄ q̄ndo malum ē, malè opatur et illi tribuatur tam ἐκουσίως s. vltarie peccare Heb: 6. q̄ ἐκουσίως deo servire 1. Pet: 5: et Ps. 110. ut ideo et qa hoō voleas opatur benè v̄ malè, ideo virtuti et vitio, p̄mio et poenæ sit in hoē locus, qq̄ hæc ita illgnda sint, ut subordinentur consilio et p̄vidiæ dei et conveniant dependiæ hoīs à deo; Verbo, hæc oīa eò tendunt, ut convincerentur attendendo ad Joaīs testium, idq; conferendo cum Prophijs et ex ijs scrutando signa tpum, Jesum ēē Xtm.

V: 36. Attamen Joaīs testium solum n̄ sufficiebat, s̄ p̄parabat tm̄ aīos, in ipso Messia conspicui ēē debebant Characteres Messiæ; Adducit Ei Xt̄us alterum testium, majus q̄ Joaīs illud erat V. 36. opa sc. q̄ p̄ficiebat ad mandatum Patris, ea e. dicit testari q̄ Pater ipsum miserit.

Opa illa q̄ testij instar st̄ ∴ q̄ st̄ argta, ex q̄bus colligit p̄t J. ēē Xtm, st̄ oīa opa q̄ Xt̄us fecit tum in diebus carnis

Cap: 5.

nis suæ, tum posteà. In superioribus Xtus allegabat opa quædam in futurum exspectanda præcipuè quæ erant vivificatio et resuscitatio mortuorum et judicium universale. Præter illa opa plura sunt quæ Xtus patravit tum in diebus carnis suæ, tum post glorificationem, et quibus se demonstravit esse Messiam, talia opa sc. sunt ea quæ Xtus enarrat duplis Joannis, quærentibus an ipse esset qui venturus erat an vero alius exspectandus adhuc Matt: 11: 2. et sqq. Miracula sc. quæ patrabat circa coecos, mancos, lapsos, surdos, mortuos et pauperes s. miseros, restituendo illis visum, incessum, sanitatem, auditum, vam, eosque consolando annuntiatione Eglij.

Hæc et similia erant testimonium quod constare poterat J. esse Xtm, non qt. absolutè considerantur, potuissent e. fieri ad tentandos Judæos ans verbum dei in se manens habent, et ad verbum propheticum recte attenderent, donec Elosphorus oriatur in cordibus ipsorum, ut Petrus loquitur 2. Pet: 1. 19. sed qt. hæc opa consideranda erant in suis circumstijs, ut quæ fiebant illo tpre, quæ conjuncta erant cum tali dra quæ conveniret dræ Mosis et Prophetarum, quæ pertineret ad glorificandum deum, fovendam charitatem dei et proxi, destruenda peccata et opa dbli, in quæ conspicuæ erant tot notæ deitatis, sapia superans humam, sublimitas admiranda, et quæ sunt istiusmodi plura. Talia opa non poterant non haberi per testio ἀξιωπίστω et argto irrefragabili, cum quod illo tpre in talibus circumstijs talia tantaque simul docebat et faciebat esse reverà Xtm, nisi dicere velimus, fieri poe, ut adsint oes characteres oesque notæ

tæ Messiæ, oia argta, qbꝰ pbari eꝰ missio poit, idqꝫ sedm pphias et eo tpre, in q manifestata eent signa oia tpris Messiæ, et tn is n sit Messias, q dici neqt, ni, absit blasphæmia, dicatꝫ deꝰ fallere hoes, cum sine eꝰ vltae opa talia n poent fieri, et nil supsit, unde judicari poit ista opa fieri ad tentandum, cum si deꝰ velit hoem convincere de veritae Messiæ, vix alia argta adhibere queat, ut merito xtꝰ dicat et Matt: 11. et hic ex opibꝰ illis judicandum ee, an sit Messias an n sit? Et cum dicit illa opa illis ee testium, pculd: n excludit opa q in futurum erant exspectanda, et qbꝰ pbari debebat J. ee xtm, qlia fuerunt tum illa supra memorata v. 20. et sqq et v. 8. tum illud q vidimꝰ cap: 2: 18. et 19. tum eꝰ in coelum adscensio, effusio Sp: S. destructio politiæ Judaicæ, regni sui ppagao p Gentes et reliqua, q pdescripta in pphijs futura, donec ipse redeat ad judicandum vivos et mortuos, ea oia e. si examinentꝫ sedm pphias de Messia et regno eꝰ pbant J. ee xtm.

Et hæc opa dicit Patrem sibi dedisse pficienda oeconomicè sc. ut supra visum e, qt. Messias ut legatꝰ dei considerari debebat et servꝰ, q veniret ad faciendam vltaem dei, quemqꝫ adeo Pater miserat sedm oeconomiam illam, de qua aliqties locuti sumꝰ, ut iterum inde pateat, hæc illgnda ee n simplr de 2da psona ut deo, ss ut Mediatore sedm pactum.

v: 37. Ut verò de opibꝰ illis rectè judicare poent, subjungit tertium testium, q e q. norma reliquorum, et hoc e testium Patris, q extat in Scra, ita e. illa conjungi pnt q dicuntur v. 37. et 38.

Pater

Cap: 5.

Pater Ei de ipso testatus erat, qua per Mosen et Prophetas locutus fuerat de filio et praescaverat quis qualisque futurus esset Messias, quae ipsius natae, quae genus, quae patria, quae nativitas, quae mater, quibus temporibus exspectandus, quaenam dicturus et facturus, quae futurae passiones eius, quae gloriae, ut ad hanc normam examinare possent eos, qui se essent pro Messia gesturi. Praeterea in diebus carnis quoque de ipso testatus erat coelitus voce missa, ut videre est Matt: 3. et 17. Haec testimonia utique debebant esse ἀξιόπιστα, etsi ipsi vocem eius nunquam audivissent, neque speciem eius vidissent, s. hoc eo modo dicatur, ut intelligatur ipsos quidem non audivisse vocem dei a. speciem eius vidisse, ut qui eo tempore non vixissent, qui deus ea locutus erat, quae olim populus Israel audivit, neque apparitiones dei habuerint ut olim Seniores, at qui tamen habeant verbum dei traditum ab iis, qui audiverant deum loquentem et viderant speciem eius, ita ut dubitare nequeant, quin verbum illud à deo profectum sit; si ita intelligatur, ut sciatur Patrem locutum esse per Angelum foederis, et vocem, quae audita olim fuit à Judaeis, fuisse vocem Angeli illius x suam et speciem olim visam, fuisse suam speciem, ut ea ratione testatus fuerit de ipso, quando jusserat Angelum illum audiri Exod: 23. Et quando visus fuerit deus, voluerit eo indicare legislatorem ipsorum et dominum esse deum manifestandum suo tempore in carne, ut Christus tacitè hic velut in parenthesi dicat se eum esse de quo Pater dixerit, qui sit suo tempore locuturus ore ad os, et videndus oculis, quoque olim et in monte Sinai locutus fuerit, et manifestationi in carne speciem visibili praeluserit. Quicquid sit, Christus provocat ad testimonium Patris de ipso, et quidem ad illud ut viditur ut cognitum ipsis, ut credibile sit, Christum respicere imprimis ad testimonium

Dei

Dei de Messia et Angelo foederis in Scris. Et huic sensui mxè convenit q sequitr.

N. 38. Sed cãa cur testium Patris n eet efficax ad convincendos Judaeos, q hic eet pmissus Messias, xtus indicat sc. q sermonem eus n haberent manentem in se, eus effum et simul argtm erat, q n crederent illi, quem Pater miserat.

Verbum dei habere in se manens, e illud ut Scra loqtr, honesto et bono corde recipe et conservare, et meditari ac ppendere, ita ut radices figat in corde p firmum judium et veram fidem ac amorem veritais et frus ferat verbo dignos, ita de Maria dr, q verba Angeli recondiderit et ppenderit in corde suo. Vocat hoc alias Scra verbum dei comedere, verbo dei delectari qad interiorem hoem, illud ponere delicias suas, illud habere charum p auro et argento, ad illud attendere, scdm illud dirigere vias suas et q st infinita alia p Scram sparsa et accumulata imprimis ψ. 119. Verbo, e ad sermonem dei attendere, sensum eus illgere, cognitam veritaem ppetuo meditari, eamq amare et oia scdm illum conformare sincero studio. Igr n habere verbum dei in se manens, e, n ut oportet ad illud attendere, à vero eus sensu aberrare, illud n amare, neq vitam scdm illud conformare, atq ita Judaei n habebant sermonem dei manentem in se, qa verum eus sensum ignorabant, atq adeo à legis fine, à lege justiae itaq aberrabant Rom 9. et 10. Nam illi ppriam justiam qrebant stabilire, neq illgebant xtm ee legis Mosaicae finem, atq adeo testium Jesu ee qqs spum pphiae ut e Rom: 10. et Apoc: 19. cons: 2. Cor: 3: 13, 14, 15. Et hinc erat, q verbum

dei

dei torquerent ad propriam pnitiem, et falsam sibi formarent Messiæ et regni eius, ac bonorum in eo promissorum ideam, unde factum, ut non crederent illi, quem Pater miserat x ut eum non haberent pro Xto, neque adeo eum recipent ut loquebatur Eglista cap: 1: 11. Ita hoc sensu verum est, quod dicitur ibidem v. 5. quod tenebræ lucem non comprehenderint, et quod mundus eam non cognoverit ut est ibidem v. 10. quippe quorum cor sensu carnali accedente justo dei judicio aggravatum erat, ut oculos haberent et non viderent, aures et non audirent, cor et non intelligerent quemdm predixerat Es: 6. cap: Ita quod Xtm tot prophetijs prescatum, tot typis adumbratum, tot characteribus insignitum, tot operibus insignem, tot testijs munitum, non recipent, illique non crederent, hoc inde erat, quod sermonem dei non haberent in se manentem, atque adeo argtm, quod à vero verbi dei sensu longe aberrarent. Cap: 5.

Hinc eos adhortatur ut scrutentur Scras penitius, in quibus putabant se habere vam, ut ita intelligant, eas de se testari. Contextus e. hoc postulat, ut verba illa sint mandantis, qui e. conveniret, Xtm provocare ad testium Scrarum, et simul non velle eas legi, examinari et recte cognosci, ita e. testium de se cognosci nollet, ad quod tn provocat, ut frustra sint, quod huic interpretaoi repugnat, et τὸ ἐρεύνειν in indicativo explicari volunt, ut non indicetur quid fieri debeat, sed quid ab ipsis fiat, tum e. male illa cohærerent et illa testantur de me; saltem tum Xtus alr debuisset loqui, ut quod versu precedenti dixerat, quod non haberent sermonem manentem in se, cum eo e. non videretur convenire emphaticum illud ἐρεύνειν investigare, inquirere in venas auri et argenti, ut verbum innuit, quod alias verum sit, illos quoque legisse Scram, sed ignorasse sensum Scræ, atque adeo ignorasse, quod ea testentur de Jesu. V: 39.

Omnia

Omnia & commode fluunt, si p mandato hæc habeamus, q jubeant Scras scrutari, ut inveniant testium de Jesu in illis. Illud vero scrutari dicit enixum studium circa Scras et sedm analogiam fidei, et p collaoem spualium cum spualibus et clarorum cum obscuris, ac notorum cum ignotis verum Scrarum sensu investigare.

Cur hoc necesse sit simul indicat Xtus, qa sc. putabant se vam æam in illis habere, et qa illæ sint q de se testent.

Prius illud membrum n uno moo ab inrptibus sumit, qdam ita verba illa illgnt, ac si Xtus ex ppria ipsorum hypothesi et opioe argtm desumeret, q illos ad scrutaoem Scrarum pmoveret, ut q ipsi, utiq in ea sint opioe in Scris manifestari viam ad vam æam, hoc e. si ita sit, dignas ee qrum scrutaoi serio incumbant, et futurum, ut si scrutent Scras, deprehensuri sint eas de se testari. Alij vero a sine raoe paulo aliter verba ista capiunt, eo sc. sensu ut Xtm judicent Judæis exprobrare pversam illam opioem, ac si ipsi jam vam æam possiderent, eosq participes eent, cum tn ndum cognoscant verum sensum Scrarum, q e testium de Jesu, atq adeo in Scris æam vam et viam ad illam ndum invenerint. Et hoc convenit cum ijs, q Scræ et ipsa Judæorum scripta testant, q illi sc. putaverint oem fere Judæum ee væ ææ participem, hinc videmus Xtm ubiq illis suplicam hanc exprobrare, ut q putabant se videre, cum tn coeci eent, sanos ee cum ægroti eent, q gloriabant in eo q eent filij Abrahami, q eent circumcisi, q haberent legem, qq his de cais se p Gentilibus efferebant, et ita gloabant in justia sua ppria: Eo moo videmus repræsentari Judæum imprimis Rom: 2: 13. Hæc ipsorum opio eos fallebat, cum

fieri

Cap: 5.

fuit n̄ poēt ut haberent vām æam in Scris, qdiu n̄ credebant illi quem Pater miserat et de q Scræ testabant, ita e. n̄dum cognoscebant væ ææ eaām et veram ad vām æam viam. Unde in Emphasi putamus illgi debere illud δοκεῖτε putatis x falso id vobis ꝑsuadetis, alias e. xtus dixisset scrutamini Scras, qa in illis habet vā æa, s. qa illæ monstrant viam ad vām æam, n̄ verò vos putatis. Et ita sequentia st argtm, quo pbat xtus illos n̄ habere in Scra vām æam, qa Scræ de se testent ut de eaā væ ææ, cui tn̄ ipsi n̄ credebant.

Quando itaq xtus dicit Scras de se testari et hoc nōe scrutandas ēe, pculdi innuit oīa, q dicunt in Scra ad hanc sumam reduci pōe, sc. ad testum de Jesu xto. Hoc Mosen, hoc Prophas agere, ut pscint, qs qlis futurus sit xtus, q tpre manifestandus, q patraturus opa, q locuturus verba, qle habiturus regnum, qles subditos, qs leges laturus, q bona adducturus, hunc ēe legis finem testari de xto, pfigurare xtm, atq adeo nullum habere verbum dei manens in se, q ex eo n̄dum cognoverit xtm et naām regni eus ad vām æam.

Et q in gre dicit de Scris, id spcatim affirmat de Mose v. 46.

Sed simul docet qs sit effus eus q dixerat v. 38. q λογον seu sermonem dei n̄ haberent in se manentem, sc. q ad ipsum venire nolint, in q erat vā, hæcq raōe vā frustrent, pculd e. illa necariò cohærent, n̄ habere sermonem dei manentem in se, q testat de xto, et xtm recipe et ad illum venire nolle; Nemo e. pt ad xtm venire, in xtm credere, xto se subjicere, q non eum cognoscat, nemo cognoscere pt, nī ex Scris veram accepit xti ideam. Itaq vltais ille ꝑversus motus orit ex defectu lucis in illetu, unde xtus et Apli ubiq id primo agunt, ut convin-

cant

v: 40.

cant ex Scris Auditores de veritae, q sedm Mosen et pphas in Messia repiri debebat, et vera Messiae idea ajos imbuant, ad q si q Xtus dicebat et faciebat, qqs in Xto vera erant, examinarent, patescere poterat s. ee Xtm, ut ita p Xto haberet et recipet fide et obsequo, qmdm ubiqs et in oi negotio et in oi cultu raoali necessè e, ut oia exploremus primò, tum bonum retineamus, raoales a. actus debent fieri scdm certum judium, idqs niti clara et distincta veritais pceptoe.

Sed pterea qndo Xtus dicit, n vultis venire ad me, innuit cordis aliq malitiam, q conjuncta sit cum ignoria ista, imo q foveat ignoriam istam, qa sc. n amabant talem Messiam, q n erat conformis exspectaoa et desiderijs illorū carnalibus, in q eatenus nihil inveniebant q desiderabile erat qad carnem nempè, qmdm ita plerumqs contingere solet ut hoes veritaem subjiciant concupiscijs suis et scdm eas torqueant, q e. qs desiderat, id ee verum cupit, et q verum ee cupit, id verum ee sibi fle psuadet, et ex his cais erat, q accedere ad Xtm nollent, eo cum fructu amaro sanè, ut carere qqs va deberent, q unicè in Xto e, ita e. postrema illa illgi debent, neqs e. ipsi nolebant vivere et vam habere, ss nolebant venire ad eum, ut in ipso vam haberent, in q erat va, q moo ad vitam n poterant pvenire.

V: 41. Et ut doceat, q ab ipsorum ad ipsum concursu v de ipso judio n pendeat regnum suum, dicit se ab hoibus glam n accipe, subillgit, ss à solo deo, in eo noe veniebat, et eo testium de se satis erat validum ad gloam suam asserendā et tuendam. Itaqs si illi crederent, s. non p hoc n stare,

q

q minus gloa ipsius conspicua fiet se Patrem glorificaturum et à Patre glorificandum ee, illum ee, q n tm gloas Messiae aeq ac passoes Cdescribi voluerit in Mose et pphis, sz et, q non obstantibus oibus consiliis et machinaoibus Judaeorum et Gentiliu dicturus erat, attamen ego inunxi Regem meum sup Zionem p. ψ. 2. qq ipsum postq ad breve tps minor factus fuerit q Angeli, gloa ipsum et honore coronaturus sit ψ. 8. et ita ipsu et caam eius justificaturus, ut etsi nemo Pharisaeorum v Principum in ipsum crederent, tn futurum sit, ut ipse sit gloose regnaturus, seq adeo ab authoritae Synedrii, Scribarum, Pharisaeorum etc. n pendere, neq ipsorum arbitrio stare a. cadere, sz deum solum caam suam acturum. Cap: 5.

Caam a infidelitais ipsorum ppius detegit in sequentibus à contrario ipsorum affu, ut q n amarent deum et gloam ab hoibus qrerent, et Mosi n crederent, affirmat & q amorem dei in se ipsis n habeant, seq id nosse. V: 42.

Amat deum et dei in se amorem habet, q deum habet p sumo et unico bono, unico dno et eo vult frui, et ut illo fruat, eum p amorem colit, ab eusq solius impio pendet, nihilq habet potius a. prius, q ut eus verbum et legem scrutet, et cum plena psuasoe, q agit, poit agere in noe eus, nam sanè deum amare, e amare deum ut talem qlis e in se et qlis e in Schesi ad nos, et qlem se manifestavit in coscia hois et verbo suo dictis factisq. Cum tali amore pugnat & actoum suarum aliud habere principium q amorem illum dei, aliam normam q vltaem eus, alium finem q gloam eus et beatitaem in commuoe eus; Non amat itaq deum q n ex hoc principio scdm hanc normam ad hunc finem opat. Itaq cum amore illo pugnat concupiscia prava

sc.

sc. q̃ carni et carnalibꝰ desiderijs satisfacere studemꝰ, atq; adeo ea habemꝰ ꝓ principio simul et fine et norma q̃q: Et ita ut satisfacere concupiscijs p̃oimꝰ, hoibꝰ nos mancipamꝰ et hũaæ authoritãi et gloãm ab hoibꝰ q̃rimꝰ, ab ijsq; pendemꝰ. Et hoc de Judæis affirmat hic et ubiq; Xtꝰ n̄ temere, ss certa cognioe, ut q̃ noverat ea q̃ st in hoe ut supra vidimꝰ. Qõ simul certo argto illos convincat se eum ee, q̃ adorari timorem dei poit, neq; judicet sedm visum oculorum a. auditum aurium, ut ẽ Es: 11. quem characterem in Messia ipsi Judæi exspectabant.

V: 43. Cum itaq; n̄ amarent deum, verbum eꝰ n̄ scrutabantꝫ, ut dignum erat, ut cognoscerent testium dei de xto, et judicare poent an in noe dei veniret sedm ea q̃ Moses et ꝓphæ de ipso vaticinati erant, ipsum venientem in noe Patris, n̄ recipiebant sedm testimonium Patris.

Qõ Xtꝰ venerit in noe Patris ex ijs patere pt, q̃ de testio Patris huc usq; et supra de oeconomia trium ꝑsonarum diximꝰ, sc. dum veniebat sedm testium Patris et ad exequendum mandatũ Patris, q̃ in pacto de salute hũai gris accepat, uti de eo in sequentibꝰ n̄ semel loqtꝫ. Itaq; eatenꝰ nihil debebat v̄ dicere v̄ facere nĩ ex mandato et ut legatꝰ ac servꝰ; Itaq; n̄ debebat ita clare ostendere μορφὴν θεοῦ in q̃ antea fuerit et ꝓꝓ q̃ se poterat deo ꝯbæ gerere, ss apparere in μορφὴ δ'ου, λ8 Phil: 2. Et n̄ ut potuisset si simplr ut deꝰ spectetꝫ, loqui absolute absolute in noe suo, ss ꝓvocare semp ad testium Patris et ad Scras, et nil loq et agere extra Mosen et ꝓphas, nil et q̃ n̄ ꝑtineret ad glorificandum Patrem à q̃ missꝰ erat, atq; adeo ad asserandam gloãm læsæ Majestatis diæ, Legatꝰ

e.

Cap: 5.

e. et q loqtr in nõe alterius et agit, n suam, ss eus à q missus
ē, qt. missus ē, gloam qrit. Et cum hoc mõo veniret in nõe
Patris et loqueretr et ageret oia, q dirigeret ad gloam Patris
ad mandatum eus et sedm mandatum eus, nihilqs sibi tribueret,
q n de se testatus fuerit Pater in Scris, debuissent ipsum re-
cipe, si deum amassent et gloam dei qsivissent magis q gloam
suam et cupiditaes carnales. ss qa his dediti erant et n ama-
bant deum, hinc erat, q venientem in nõe Patris n recipent,
qa non habebant verum fidei ac obedia fidei principium, amo-
rem dei, neqs veram regulam, verbum eus, neqs verum finem,
gloam dei: Et sine his nemo feliciter versatr in rebus fidei et
religois, cum hõo aialis n percipiat ea, q st spus dei, ut q spualr
dijudicantr, et xtus cap: 7. Joais docet eum demum cogniturum
an ex deo sit, cum velit facere vltaem dei uti david Ps. 25.
testatus fuerat secretum dei ee in mentibus ipsorum, ut notum
ijs faciat foedus suum: Et Ps. 111: 10. timorem dei ee principiu
sapia, ita ut sine timore et amore dei tractare sacra nemo
feliciter poit, ut contra is feliciter ea tractat, in q amor et
timor dei radices fixerunt, talis e. ut nil prius ac potius habet,
q cognoscere deum, gloam eus contemplari, enarrare et bonitae
eus frui, et ita p cognioem dei sapiens fiat, p glorificaoem eus
sanctus et deniqs p eus fruitaem beatus, et timor dei facit ut in
hisce oibus sibi nil tribuant, à deo humiliter dependeant, in oibus
seriò et sedulò vltaem eus explorent, nihilqs audeat v judicare
v dicere v facere n in nõe et ex pscripto dei post accuratum
examen. Et talis utiqs dum studet versari in conspu dei cum

bona

bona conscia, et oem ex corde suo dolum ac fraudem eradicare studet, eo ipso n pt n deprehendere veritaem q audit si ex deo sit talem ee, q apta sit ad fovendum dei amorem, dei reveriam et obediam, promovere dei gloam et hois in commuoe dei tum sanctitatem tum felicitaem, atq ita cum Eglium xti eo ptineat ut deus glorificet, et hoo justificet et salvet, et regnum pecci et concupiscia rum destruat et aboleat in hoe, utiq q amat deum et timet, n pt n xtm et dram eus recipe, cum fide deprehendat, tum ex eus dra genio, tum ex eus cum Mose et pphis concordia xtm venisse et locutum ee in noe Patris uti à Judaeis ideo rejiciebat.

Sed easdem ob caas ob qs xtm n recipiebant, futurum ut alium venientem in noe pprio recipiant, vaticinat xtus, ita e. futurum erat eventu comprobante, ut qs veniret ad ipsos in noe pprio s. ita veniret, ut n poet p se allegare testium dei in Sera, ss mendaciter se p xto gerere, qlis inr alios fuit כֹּחֵיבָה בַר, v ut vocatus postea fuit Barkosba, cum mendacium eus eventu innotesceret, tales plures alij post eum. Et ut pphia xti vera reprehendat, notatu dignum e id, q Cl. Coccejus ex Judaeis citat oem fortem bellatorem ex familia davidis putandum ee Messiam sc. donec eventu aliter constet. Qua in re observari pt, tale dei judicium, qle describr 2. Thess: 2: 10, 11, 12. solet e deus, q mendacium amat et veritaem n amant, eos justo judeo derelinquere, ut credant mendacio.

V: 44. Et ut xtus mali hus apiat fontem, ppius docet q caa sit preterea cur xtm n recipiant venientem in noe dei, et alium venientem in noe suo, sin recepturi, sc. qa à se mutuo gloam sumebant, et gloam apud deum solum n qrebant. Gloam apud hoes qrere

Cap: 5.

rere ē hom moribꝫ, judēs et sentire se subjicere ad placendum
hoēbꝫ et eorum favorem sibi conciliandum, eorumqꝫ gratiam de-
merendam, huiusmodi authoritatem venerari, ut vicissim ab ipsis
honorari, et ita rem facias, ut contempsisse fabis facias, atqꝫ
ita hōm sentias et placita habere q̃ norma loquendi agendiqꝫ.
Hoc in alijs se qdebat, q̃ n̄ audebant ad xtm accedere et eum
qfiteri ne ejicerentꝫ ex Synagoga: Et ei eibꝫ manifestū ē, q̃
ipsi et hoēbꝫ ferunt ob commoda qdam carnalia, tales ut logꝫ
xtꝫ n̄ pnt credere; Judaei e qdo se mutuo qrebant gloriam et
pendebat ab Synedrij ore, doctorum etc. q̃ alia ria de xto doce-
bant q̃ captu ipsorum carnali q̃ eventꝫ qbabat, n̄ potuerunt n̄
xtm rejicere, et quotquot ita ab hoēbꝫ pendent, et tum qdo ve-
ra st q̃ credunt ideo qa hoēs ita judicant, et n̄ qa deus ita testatꝫ,
etsi recta q̃ faciunt sitū ideo faciunt n̄ qa deus, sed qa hoēs percipiunt,
eo ipso n̄ st vere fideles, neqꝫ vere pij, ideo credere ideo agere q̃
agere debemus, qa deus ea credere et agere percipit, atqꝫ ita in rē
dei, q̃ solus ē ἀληθινὸς et αὐτόπιστος veritatis testis, solusqꝫ
legislator q̃ servare et pdere pt, atqꝫ adeo percipere qqꝫ et vetare
facienda v̄ n̄ facienda, et hoc ē soli dei gloriam qrere, rem fidem,
rem actorem resolvere velle in authoritatem soli dei, illum agno-
scere q̃ unico veritatis teste, q̃ unico deo, q̃ unico bono, q̃ unico
explari, illi soli credere, soli obedire, solum amare, solum imita-
ri velle, ita ut firmiter ajo statuamus, hoc solum verum ē, hoc
solum rectum, q̃ laudem apud deum habeat Rom: 2. ita ut et q̃
ponamus nobis, si de veritate convicti simus in ea ob soli dei au-
thoritatem constanter pstare, et ea cāa si opus sit, ria pati vel-
le, etsi totus mundus aliter sentiat, et in isto q̃posito expectare
illum diem, q̃ justus ille judex judicabat sedm veritatem et sedm inte-
gritatem

gritaem cordis nri, atq ubi, q cum serio et bona fide in ijs quae credunt et agunt, agnoscunt et reverent ut unicum fidei et actoum suarum dnum habebunt laudem apud ipsum, atq ut illi studuerunt deum glorificare, ita deus se in ijs ostendet gloosum et admirabilem, et vix fieri pt, ut duo haec qrere gloam apud hoes et apud solum deum ubiq conspirare amice point, nri statuamus easdem ee semp houm et dei cogitaoes, easdem houm ee et dei vias, q tn multum discrepant Es: 55. Imo etsi conveniant et concordent, n pt tn unq justum ee qcq agere et dicere ideo qa hoes ita judicat et pcipiunt, cum hac raoe abnegetr absolutum illud solius dei dnium.

N: 45. Sed ne xtus ita in ipsos invehi videretr ex privato affu, ideo qa ipsum recipe nolebant, docet se nil de ijs dicere q n Moses pdixerit et pdescripserit, hinc dicit se eos n accusare apud Patrem sz apud Mosen in quem ipsi sperabant x scdm eus vaticinium sperabant salutem et regnum Messiae. Observandum hic usitatum ee in Scra, ut simplr negentr, q certo moo tm negantr et in certa Schesi: Ita hic qndo xtus dicit se ipsos n accusaturum, scat se primo n ee illum neq solum neq pprie ad id venisse ut ipsos accusaret, sz potius ut qreret ipsos tq oves pditas et salvaret. sz haec ex ipso Mose depmpta ee, de eus utiq testio dubitari nequeat, ut quem sciant fidelem fuisse in domo dei, et eum, q deum ore ad os locutum ee norint illum eos accusare. Accusat a Moses illos, qndo pdixit fore, ut Judaei rupem salutis ignominiose tractent, atq adeo ut illi ambulantes in duritie cordis sui sibi pacem tn pmittant, unde futurum sit, ut deus ipsos dispgat p oes pplos, et terram oibus pventibus consumat igne ad infernu usq ardentes, et faciem suam ab ijs avertat et ad ζηλοτυπίαν

provocet

Cap: 5.

procet p̄ n̄ ppłm, ꝗ ppłm stultum & ut eorum loco Gentes assu-
mat Deut: 29: 30, 32. q̄ eadem facta Judaeis p̄denuntiarunt
alij ꝓphetae ubiq; accusantes sensum ipsorum carnalem, stupo-
rem et brutalitatem et infidelitatem circa Messiam.

Sed dum ita Mosen & ipsos ediat, ostendit ipsos Mosi non
credere & ipsos ea q̄ Moses p̄dixerat et p̄cepit, atq; adeo nec
ꝓphetas nec typos Mosaicos recte elegere, cum alias fieri n̄ posset
ut sibi n̄ crederent, ꝓpter de q̄ Moses scripserat, adeo ut si ijs
n̄ crederent, neq; suis verbis credere queant, quo testatur se fine
legis esse, ceremonias oes esse umbras, quam ipse eps sit, ita ut
recte cognoscere Mosen et vaticinia eg et ceremonias ab ipso
mandatas, sit habere imaginem Xti et typum eg, quo ostendat
q̄ clavis sint ora mysteria Mosis et totis Scrae referenda, quae si
cogitemus ea ora spectasse Xtm, ut nil fugiat ni seriam examen,
an ne ea q̄ in Xto suo tpore vera fuerunt, talia sint, quia de
Xto Moses et Prophae p̄dixerant, ut ita pateat q̄ sit Methodus,
dg, q̄ demonstrari tum adventu Xti, tum veritas totius Xtianae
debeat, hoc sc. ut ora ista p̄bent ex Mose et Prophis, hac e-
tiam si deprehendamus Xtm illum esse, q̄ vaticinijs p̄dictus, typis
adumbratus fuerit, n̄ jmo dubitare, qn fides nra innitat testi-
monio eg q̄ finem p̄dicare potuit ab initio & dei, ita ut Judaei
n̄ aliter convinci debeant a. point q̄ ex Mose et Prophis, credat
Xto, quod adverterat illuminante Sp. S. Mosen de Xto testatum
esse n̄ credent, qdm opinabunt Mosen alium Xtm p̄deprehisse
q̄ quem nos q̄ vero Xto habemus & qdm ignorabunt verum sen-
sum eorum q̄ Moses docuit et p̄cepit, atq; adeo qdm in
lectione Mosis velum incumbet cordibus ipsorum, q̄ suo tpore

amo-

amovebit Spus ut convertant ad Dnum et videant eum quem transfixerunt, atq adeo totus Israel salvetur.

Caput VI.

Tres st principales capitis hus partes. Primam exhibet miraculum Xti patratum in cibaõe qnqes mille virorum qnq panibus et duobus piscibus à v. 1. ad 16. Secunda miraculosam Xti ambulaõem sup mare tq planam et stratam viam à v. 16. ad 22. Tertia conciõem Xti ad Capnaitas de vero cibo et pane ac potu à v. 22. ad finem usq.

In prima parte q miraculum cibaõis pponit, occurrit

1. Occaõ, q e concursus ppli ad Xtm. Cujus describr a. locus communis v. 1 et ppius v. 3. b. ppli multitudo v. 2. coll. v. 10. c. Caa et raõ concursus illius ad Xtm ibidem. d. tps v. 4.

2. Praparaõ, q conspicitr 1. in Xti interrogaõe consulentis q. dplos de mõo et raõe cibandi tm pplm, pposita ad eos tentandos v. 5. et 6. 2. in responsõe dplorum Philippi et Andreae pdentium suam tum inscitiam tum ὀλιγοπιστίαν et simul aliq de pplo curam v. 7. 8. et 9. 3. in mandato Xti de pplo turmatim distribuendo ad capiendum commode cibum v. 10.

3. Miraculum ipsum. Cujus describr 1. maa, panes et pisces 2. modus p Eucharistiam pcedaneam. 3. Ministri, dpli sc. pplo discumbenti cibum porrigentes v. 11. 4. miraculum ipsum in tanti ppli tali, ut cibus abundaret v. 12. et 13.